

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Korespondence Albrechta z Fürstenberka s Vratislavem z Pernštejna a
Alžbětou z Pernštejna

Adéla Zvárová

Bakalářská práce

2018

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Adéla Zvářová**
Osobní číslo: **H15112**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obory: **Historie (dvouoborové)**
Ochrana hmotných památek (dvouoborové)
Název tématu: **Albrecht z Fürstenberka ve světle své korespondence
s Vratislavem z Pernštejna a jeho dcerami**
Zadávající katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Předmětem bakalářské práce bude podrobná analýza souboru německy psané korespondence mezi Albrechtem z Fürstenberka a vybranými příslušníky perňštejnského rodu (Vratislav z Pernštejna, Polyxena z Pernštejna, Alžběta z Pernštejna). Předpokládá se, že výsledná bakalářská práce přispěje k bližšímu poznání charakteru rodinných vazeb mezi Fürstenberky a Pernštejny ve druhé polovině 16. století. V popředí zájmu autorky bude stát problematika manželského soužití mezi Alžbětou z Pernštejna a Albrechtem z Fürstenberka. Na základě výpovědi dochované korespondence se však autorka pokusí rovněž nalézt odpověď na otázku, nakolik Vratislav z Pernštejna ovlivnil kariéru svého zetě. Při své práci bude studentka vycházet z německy psané korespondence dochované v rodinném archivu Lobkowiczů, resp. z jejího přepisu uloženého v knížecím archivu Fürstenberků v Donaueschingenu (Fürstlich Fürstenbergisches Archiv, Donaueschingen, OB19, Vol. XXVI/4, Abschriften von Urkunden aus dem Raudnitzer Archiv). Kopie tohoto pramene poskytne studentce její školitel.

PROHLÁŠENÍ

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích, dne 28. 6. 2018

Adéla Zvárová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce, doc. Mgr. Pavlu Markovi, Ph.D., a to hlavně za ochotu kdykoliv konzultovat vzniklé problémy, za pečlivé pročítání odevzdaných kapitol, konzultace a rady ohledně literatury a vůbec za celkovou pomoc.

ANOTACE

Předkládaná práce přináší analýzu rodinných vazeb mezi Fürstenberky a Pernštejnou ve druhé polovině 16. století. V popředí zájmu stojí manželské soužití Albrechta z Fürstenberka a Alžběty z Pernštejna, jež bude představeno na základě dochované korespondence. Druhou linií práce tvoří klientský vztah sledovaný na pozadí korespondence Albrechta z Fürstenberka Vratislavu z Pernštejna. Práce vychází z přepisů německy psané korespondence dochované v knížecím archivu Fürstenberků v Donaueschingenu.

KLÍČOVÁ SLOVA

klientský vztah- sňatková politika- šlechta- korespondence- raný novověk- klient- patron- Pernštejni- Fürstenberkové

TITLE

Albrecht of Fürstenberg in his correspondence with Vratislav of Pernstein and Elisabeth of Pernstein

ANNOTATION

This bachelor thesis characterizes family ties between Fürstenberger and Pernstein in the second half of the 16th century. It describes marriage of Albrecht of Fürstenberg and Elisabeth of Pernstein based on the correspondence. The second line of this thesis is the client relationship followed by correspondence from Albrecht of Fürstenberk and Vratislav of Pernstein. The thesis is based on the transcriptions of the German written correspondence preserved in the Fürstenberg's princely archive in Donaueschingen.

KEYWORDS

client relationship- marriage policy- nobility- correspondence- early modern history,- patron- client- Pernstein- Fürstenberg

Obsah

Úvod	7
1. Protagonisté	18
1.1. Albrecht z Fürstenberka	18
1.2. Alžběta Fürstenberská z Pernštejna	19
1.3. Vratislav z Pernštejna	20
2. Rodinná korespondence jako pramen	21
3. Albrecht z Fürstenberka v klientské síti Vratislava z Pernštejna	29
4. Sňatek, manželství a manželská korespondence Albrechta z Fürstenberka.....	39
6. Použité prameny a literatura.....	54
6.1. Prameny	54
6.2. Literatura.....	54
7. Přílohy	66

Úvod

Tento text by měl být příspěvkem k poznání raně novověké šlechty. Vzniká na základě studia a rozboru korespondence, již Albrecht z Fürstenberka adresoval v roce 1587 své manželce Alžbětě z Pernštejna a v letech 1577- 1582 tchánovi Vratislavu z Pernštejna. Práce bude mít dvě základní linie. První z nich se bude zabývat manželstvím Albrechta z Fürstenberka a Alžběty z Pernštejna. Studium korespondence adresované Albrechtem z Fürstenberka Alžbětě z Pernštejna v roce 1587 podhalím něco ze soukromí tohoto šlechtického páru. Druhou linií bude vztah Albrechta z Fürstenberka k Vratislavu z Pernštejna. Na základě dopisů adresovaných Albrechtem z Fürstenberka Vratislavu z Pernštejna se pokusím zachytit charakter jejich vztahu. V rámci této linie si budu všimnout i událostí předbělohorské doby a dění na císařském dvoře.

Než se pustím do výčtu pro mou práci zásadních děl, pokusím se v následujících řádcích nastínit obecné historiografické tendence v dějinách české raně novověké šlechty. Ve 20. století měli historikové zájem o dějiny šlechty v rámci dvou pomyslných směrů. První linii tvořily politické dějiny a druhou hospodářské dějiny.¹ V obou typech pojetí hrála šlechta důležitou roli, takže se historik při psaní politických i hospodářských dějin většinou chtěl nechtěl musel dotknout i šlechty. Ve 20. století se největší pozornosti těšila politická činnost raně novověké šlechty v době meziválečné.² K tomu ještě přibyl nový pohled, a to zkoumání šlechty na základě jejího hospodaření. Tento pohled však přinesl úskalí v podobě obrovského množství pramenů, které přinášely různé informace, a historik nevěděl, jakému prameni dát přednost a který má tu pravou vypovídající hodnotu. Archivy jednotlivých šlechtických rodů byly plné hospodářských záznamů, k tomu bylo nutno přičíst urbáře, hospodářské účty, vrchnostenské instrukce nebo katastry. Proto vznikaly práce, které se věnovaly hospodaření konkrétního rodu, jako je Pekařova *Kniha o Kosti*.³ Pekařova práce byla ve své době unikátní tím, že se zabývala pobělohorskou dobou. Jeho současníci Václav Černý, František Hrubý či Václav Pešák se zabývali hlavně dobou předbělohorskou.⁴

---

¹ Václav BŮŽEK- Josef HRDLÍČKA-Pavel KRÁL- Zdeněk VYBÍRAL, *Věk urozených*, Praha 2002, s. 15.

² Tamtéž s. 15.

³ Josef PEKAŘ, *Kniha o Kosti*, Praha 1936.

⁴ Např. František HRUBÝ, *Nové dokumenty bělohorské*, ČČH 31, 1925, s. 465- 532; TÝŽ, *Z hospodářských převratů českých století 15. a 16.*, ČČH 30, 1927, s. 21- 58, 236- 306; Václav PEŠÁK, *Studie k dějinám královské české komory*, Sborník archivu ministerstva vnitra Republiky československé 6, 1933, s. 65- 178; Václav ČERNÝ, *Das Elbogener Urbar der Grafen Schlick von 1525*, ČČH 41, 1935, s. 633- 635; TÝŽ, *Hospodářské instrukce. Přehled zemědělských dějin v době patrimoniálního velkostatku v XV.- XIX. století*, Praha 1930; V. PEŠÁK, *Protokoly české státní rady z let 1602- 1610*, Praha 1952.

Jednostranný ideologický nátlak v době socialismu se příliš nedotkl bádání o šlechtě. Aristokracie sice nebyla středem zájmu historiků, ale nebyla ani zcela vytlačena. Těžiště bádání o dějinách středověku a raného novověku se přesunulo převážně na regionální pracoviště.⁵ V popředí zájmu historiků byly hlavně sociální a hospodářské dějiny.⁶ Krátce před revolucí 1989 vznikla mnohá díla zaměřená na šlechtu. Ta byla ale věnována zejména předbělohorské době.⁷

Po sametové revoluci se dějiny šlechty ještě více zpopularizovaly. Česká věda se otevřela evropské vědě a historikové mohli začít spolupracovat na mezinárodní úrovni. Čeští badatelé měli nově umožněno studovat v zahraničních archivech i knihovnách a seznamovat se s metodologicky inspirativními díly západoevropské historiografie. Historikové se začali zabývat dějinami mentalit, raně novověkou společností, každodenností a historií idejí.⁸ Zároveň se začali zaměřovat na vývoj habsburské monarchie a dějiny českých zemí v rámci monarchie.⁹ Z tehdejší tvorby zasluhují pozornost hlavně díla Josefa Petráně, Jaroslava Pánka či Václava Bůžka.¹⁰

Souhrnem lze říci, že v devadesátých letech 20. století se bádání v oblasti šlechty vydalo do tří směrů.¹¹ V prvním proudu šlo o politické dějiny a jejich postupnou proměnu od stavovského systému k absolutismu.¹² Druhou pomyslnou cestu českého bádání

---

⁵ Např. Josef PETRÁŇ, *Proměny české historiografie 1945- 1989*, in: VII. sjezd českých historiků, Praha 1994, s. 31- 38.

⁶ Např. Josef KŘIVKA, *Litomyšlský velkostatek za Pernštejnů (Příspěvek k dějinám českého velkostatku v 16.- 17. století)*, Praha 1959; Alois MÍKA, *Majetkové rozvrstvení české šlechty v předbělohorském období*, Sborník historický 15, 1967, s. 45- 73; TÝŽ, *Osud slavného domu. Rozkvět a pád rožmberského dominia*, České Budějovice 1970; Václav BŮŽEK, *Majetková skladba české šlechty v předbělohorských Čechách*, Hospodářské dějiny 14, 1986, s. 175- 216.

⁷ A. MÍKA, *Majetkové rozvrstvení české šlechty v předbělohorském období*, Praha 1967; Jaroslav PÁNEK, *Stavovská opozice a její zápas s Habsburky 1547- 1577. K politické krizi feudální třídy v předbělohorském českém státě*, Praha 1982; Václav LEDVINKA, *Úvěr a zadlužení feudálního velkostatku v předbělohorských Čechách (Finanční hospodaření pánů z Hradce 1560- 1596)*, Praha 1985; J. PÁNEK, *Výprava české šlechty do Itálie v letech 1551- 1552*, Praha 1987; TÝŽ, *Poslední Rožmberkové. Velmoži české renesance*, Praha 1989; František KAVKA, *Zlatý Věk růží. Kus české historie 16. století*, Praha 1993.

⁸ Václav BŮŽEK, *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526- 1740)*, České Budějovice 2001, s. 7.

⁹ Např. J. PÁNEK, „Tvůrcové“ habsburské monarchie v nové literatuře, ČČH 90, 1992, s. 394- 412; Josef JANÁČEK, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 1987; nebo populární práce Ivany ČORNEJOVÉ- Jiřího RAKA- Víta VLNASE, *Ve stínu křídel. Habsburkové v českých dějinách*, Praha 1995.

¹⁰ Např. V. BŮŽEK, *Dvory velmožů s erbem růže*, Praha 1997; TÝŽ, *Nižší šlechta v politickém systému a kultuře předbělohorských Čech*, Praha 1996; TÝŽ, *Poslední páni z Hradce*, České Budějovice 1998; TÝŽ, *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526- 1740)*, České Budějovice 2003; J. PÁNEK, *Poslední Rožmberk. Životní příběh Petra Voka*, Praha 1996; TÝŽ, *Vilém z Rožmberka. Politik smíru*, Praha 1998; Josef PETRÁŇ, *Staroměstská exekuce*, Praha 1996.

¹¹ V. BŮŽEK- J. HRDLÍČKA- P. KRÁL- Z. VYBÍRAL, *Věk urozených* s. 28.

¹² Tamtéž s. 28; například J. PÁNEK, *Stavovství v Čechách a na Moravě na prahu novověku (30 tezí se srovnávacím zřetelům k Říši a k Rakousům)*, in: František HÝBL (ed.), *Morava na prahu nové doby*, Praha 1995, s. 37- 54; V. BŮŽEK, *Nižší šlechta v politickém systému a kultuře předbělohorských Čech*, Praha 1996; J. PÁNEK, *K úrovni českého politického myšlení na počátku novověku*, ČMM 117, 1998, s.

tvorily hospodářské dějiny. Nutno podotknout, že se toto odvětví dějin těšilo pozornosti už v předcházející dekádě. Bádání v této oblasti přináší informace o šlechtickém hospodaření, byrokratizaci, vrchnostenské správě, úvěrové politice či možnosti rychlého zbohatnutí půjčováním na úrok.¹³ Další proud se zabýval každodenností života šlechty. Zahrnoval snahu o poznání dobového myšlení šlechty. Díky korespondenci, účtům, evidenčním a normativním pramenům a pramenům osobní povahy mohli historikové dobové události nahlédnout očima těch, kteří je prožívali nebo alespoň pozorovali a nějak to ovlivnilo jejich život.¹⁴ Sem patří i biografie významných jedinců, často zasazené do širšího společenského kontextu.¹⁵

Posledně zmiňovaný proud přinesl zájem o vztahy v rámci rodiny. V 90. letech se rodí tendence historiků zaměřit se na rodinný život české aristokracie. Přichází bádání v oblasti vztahu mezi mužem a ženou, soužití v manželství, poměry mezi rodiči a dětmi, jak se lidé chovali a jak nahlíželi na smrt nebo na narození nového jedince.¹⁶ Tento zájem přechází i do 21. století, kdy jsou dějiny každodennosti stále více prohlubovány.¹⁷

451- 464; Petr VOREL, *Stavovský odboj roku 1547- první krize habsburské monarchie*, Pardubice- Praha 1999.

¹³ Např. V. BŮŽEK, *Úvěrové podnikání nižší šlechty v předbělohorských Čechách*, Praha 1989; Aleš STEJSKAL, *Nedoplatek a zpětná dotace- sociálně ekonomické kategorie rožmberských velkostatků (1550- 1611)*, Časopis Národního muzea- řada historická 164, 1995, s. 6- 39; P. VOREL, *Úvěr, peníze a finanční transakce české a moravské aristokracie při cestách do zahraničí v polovině 16. století*, ČČH 96, 1998, s. 754- 778.

¹⁴ J. PETRÁŇ a kol., *Dějiny hmotné kultury I/ 1- 2*, Praha 1985; J. PÁNEK, *Politika, náboženství a každodennost nejvyššího kancléře Vratislava z Pernštejna*, in: P. VOREL (ed.), *Pernštejnové v českých dějinách*, Pardubice 1995, s. 185- 201; V. BŮŽEK (ed.), *Příspěvky ke každodenní kultuře novověku*, České Budějovice 1995; TÝŽ- Josef HRDLIČKA a kol., *Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997; J. HRDLIČKA, *Strava na aristokratických dvorech v raně novověkých českých zemích (1550- 1650)*, České Budějovice 1998.

¹⁵ Např. Josef POLIŠENSKÝ- Josef KOLLMANN, *Valdštejn. Ani císař, ani král*, Praha 1995; J. PÁNEK, *Poslední Rožmberkové*; TÝŽ, *Poslední Rožmberk. Životní příběh Petra Voka*, Praha 1996; Marie KOLDINSKÁ- Petr MAŤA (edd.), *Deník rudolfinského dvořana. Adam mladší z Valdštejna*, Praha 1997; J. PÁNEK, *Vilém z Rožmberka. Politik smíru*, Praha 1998.

¹⁶ Jindřich FRANCEK, *Eliška Smiřická a příběh její lásky*, Východočeský sborník historický 3, 1993, s. 237- 297; J. JANÁČEK, *Ženy české renesance*, Praha 1996; P. MAŤA, *Nejstarší české a Moravské deníky (Kultura každodenního života v raném novověku a některé nové perspektivní prameny)*, FHB 18, 1997, s. 99- 120; V. BŮŽEK- J. HRDLIČKA, *Rodinný život posledních pánů z Hradce ve světle jejich korespondence*, Opera Historica 6, 1998, s. 145- 271; Pavel KRÁL, *Pohřby posledních pánů z Hradce*, Opera Historica 6, 1998, s. 401- 512.

¹⁷ Pavel MAREK, *Poselství lásky a osamění. Manželské soužití Zdeňka a Polyxeny z Lobkovic*, Historický obzor 12, 2001, s. 114-119; V. BŮŽEK, *Muž, žena a děti v aristokratické rodině na prahu novověku*, in: Milena Lenderová a kol., *Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století*, Praha 2002, s. 45–66; Martin HOLÝ, *Šlechtické sňatky v českých zemích v letech 1500–1650*, Historická demografie 27, 2003, s. 5–35; P. MAŤA, *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*, České Budějovice 2004; V. BŮŽEK- P. KRÁL, *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007. V roce 2009 vznikla ediční řada, která přináší komentované edice textů z 16.-18. století věnovaných panenství, vdovství, problematice ženského těla a v neposlední řadě i manželství: Jana RATAJOVÁ- Lucie STORCHOVÁ, *Nádoby mdlé, hlavy nemající? diskursy panenství a vdovství v české literatuře raného novověku*, Praha 2008; TYTÉŽ, *Žena není příšera, ale nejmilejší stvoření Boží: diskursy manželství v české literatuře raného novověku*, Praha 2009; TYTÉŽ, *Žádná ženská člověk není: polarizace genderů v českojazyčné literatuře druhé poloviny*

Pokrok, jež české bádání o dějinách šlechty zaznamenalo v posledních dekádách 20. století, vedl na prahu nového tisíciletí ke vzniku prvních syntetických prací mapujících vývoj raně novověké aristokracie jako celku.¹⁸ Tyto práce už na rozdíl od předchozích překročily pomyslnou hranici třicetileté války. Nicméně zájem historiků se obrátil od politických a náboženských konfliktů a popisů hospodářství panství k poznávání raně novověké mentality a identity. Šlechta představovala svébytnou pospolitou a uzavřenou společenskou vrstvu a v posledních letech se historikové zaměřují na poznání jejího fungování.¹⁹ Nelze opomenout, že česká šlechta byla aktivně zapojena do habsburské politiky a někteří šlechtici stavěli svou kariéru přímo u císařského dvora. I touto rovínou, resp. oblastí života raně novověké aristokracie, se historikové postupně začali zabývat.²⁰

Po sametové revoluci přichází i zájem o konkrétní rody a jedince. Autoři se věnují celým rodům a vycházejí publikace věnované jejich vývoji. Nejpopulárnější a nejznámější byli jihočeští Rožmberkové, jimž bylo věnováno největší množství prací.²¹ Dalšími rody, které přilákal zájem historiků, byli například Lobkovicové²² či Kolovratové.²³ Neméně významným šlechtickým rodem byli Pernštejnové, jejichž dějinám se věnovali převážně historikové a jejich kolegové z Univerzity v Pardubicích a východních Čech obecně.²⁴

---

18. století, Praha 2010; TYTÉŽ, *Děti Roditi jest božské ovotce: gender a tělo v českojazyčné babické literatuře raného novověku*, Praha 2013.

¹⁸ např. V. BŮŽEK- J. HRDLIČKA-P, KRÁL- Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*; P. MAŤA, *Svět české aristokracie (1500- 1700)*, Praha 2004; V. BŮŽEK- Katrin KELLER, Karin KOWALSKÁ- Géza PÁFFY, *Společnost zemí habsburské monarchie 1526- 1740 v české, maďarské, rakouské a slovenské historické vědě posledního desetiletí*, ČČH 104, 2006, s. 485- 526.

¹⁹ např. V. BŮŽEK- J. HRDLIČKA-P, KRÁL- Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*; P. MAŤA, *Svět české aristokracie (1500- 1700)*; Jiří KUBEŠ, *Reprezentační funkce sídel vyšší šlechty z českých zemí (1500- 1740)*, České Budějovice 2005.

²⁰ např. V. BŮŽEK- G. PÁFFY, *Integrace šlechty z českých a uherských zemí ke dvoru Ferdinanda I.*, ČČH 101, 2003, s. 542- 581; V. BŮŽEK, *Dvory habsburských císařů v letech 1526- 1740 a historiografie na prahu 21. století*, in: V. BŮŽEK- P. KRÁL (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526- 1740)*, České Budějovice 2003, s. 5- 32; V. BŮŽEK, *Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Insbruckem. Šlechta z českých zemí na cestě ke dvorům prvních Habsburků*, České Budějovice 2006.

²¹ např. J. PÁNEK, *Poslední Rožmberkové. Velmoži české renesance*, Praha 1989; V. BŮŽEK- J. HRDLIČKA, *Dvory velmožů s erbem růže: všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997; Václav LEDVINKA, *Adam II. z Hradce a poslední páni z Hradce v ekonomice, kultuře a politice 16. století*, Opera Historica 6, 1998, s. 7- 32; Bohumír NĚMEC, *Rožmberkové. Životopisná encyklopedie panského rodu*, České Budějovice 2001; Anna KUBÍKOVÁ, *Oldřich II. z Rožmberka*, České Budějovice 2004; V. BŮŽEK, *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011; Roman LAVIČKA- Robert ŠIMŮNEK, *Páni z Rožmberka 1250- 1520: jižní Čechy ve středověku: kulturněhistorický obraz šlechtického dominia ve středověkých Čechách*, České Budějovice 2011.

²² P. MAREK, *Svědectví o ztrátě starého světa. Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic a Polyxena Lobkovicová z Pernštejna*, České Budějovice 2004. Genealogické informace o dějinách rodu přináší též: Marie MŽYKOVÁ- Petr MAŠEK- Stanislav KASÍK, *Lobkovicové- Dějiny a genealogie rodu*, Praha 2002.

²³ V popularizační rovině P. JUŘÍK, *Kolovratové. Věrně a stále*, Praha 2016.

²⁴ Především P. VOREL, *Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, Praha 2012.

Bádání o Pernštejnech má v české historiografii dlouhou tradici. Jedním z prvních, kdo se o Pernštejny zajímal, byl jezuita Bohuslav Balbín. V úvodu svého genealogického atlasu české šlechty²⁵ popisuje významné české rody, jejich historii, starobylost a provázanost s evropskými aristokratickými rodinami.²⁶ Zabývá se hlavně předbělohorskou dobou. Posledních pět generací Pernštejnů připojil ke genealogii rodu Lobkoviců, protože v Balbínově době byli Lobkovicové nejbližšími potomky již vymřelých Pernštejnů. V jiné části své práce vytvořil samostatnou perňštejnskou genealogii pro léta 1318-1631, ale pro starší dobu neměl k dispozici prameny, takže je tato část fiktivní. Balbínova genealogie navíc postrádá časové a místopisné údaje.

Po Balbínovi se perňštejnským rodem zabýval moravský historik Jan Petr Cerroni. V roce 1795 publikoval studii o rodu Pernštejnů.²⁷ Provedl vlastní výzkum, ale čerpal také z Balbína a Paprockého. Vychází hlavně z majetkoprávních pramenů, díky nimž vytvořil přehled majetku, který rod postupně získával. Jako další významný pramen uvádí nejmenovaný „*starý rukopis*“.²⁸ Na základě informací z rukopisu uvádí okolo roku 1062 Božka, Racka a Voka jako nejstarší doložené Pernštejny. Jeho práce je dle slov Petra Vorla velmi obsáhlá a je velká škoda, že nebyla nikdy příliš využívána. Pramenná základna, kterou pro toto dílo vytvořil, byla obrovská a obsahovala i dnes již neexistující dokumenty.²⁹ Nicméně i přes obrovský pramenný základ nedokázal vystoupit proti tezím, které vydal Bohuslav Balbín a nadále je přijímal jako pravdivé. A to i přesto, že objevil prameny, které se s tvrzením Balbína rozcházejí.

Zlom v bádání o Pernštejnech přichází v 19. století. Moravský historik Antonín Boček vydal v roce 1826 studii o vývoji rodu erbu zubří hlavy.³⁰ Boček využil i prameny nashromážděné jeho předchůdcem Cerronim, ale na rozdíl od Cerroniho je podrobil lepší kritice a analýze. Nebál se zavrhnout Balbínovy mylné myšlenky a vytvořil vlastní perňštejnskou genealogii. Tato Bočkova práce se stala východiskem pro další badatele. Nutno ještě podotknout, že ač profesionální historik, doplnil perňštejnský rodokmen pro starší období pomocí podvrhů a dotvořených informací. Některé nesrovnalosti byly odhaleny teprve nedávno.

---

²⁵ Bohuslav BALBÍN, *Tabularium Stematographicum, seu Genealogicae Tabulas Regni Bohemiae*, Praha 1688.

²⁶ P. VOREL, *Páni z Pernštejna*, s. 288.

²⁷ Jan Petr CERRONI, *Genealogische Nachrichten von dem erloschenen uralten mährischen Herrengeschlechte von Pernstein*, Allgemeines eurooeiches Journal 6, 1795, s. 101- 114.

²⁸ P. VOREL, *Páni z Pernštejna*, s. 294.

²⁹ Tamtéž, s. 293.

³⁰ Antonín BOČEK, *Die Pernsteine*, in: Gregor WOLNY, *Taschenbuch für die Geschichte Mährens und Schlesiens*, 2, Brno 1826, s. 161- 215.

I František Palacký se při svých rozsáhlých badatelských aktivitách dotkl pánů zubří hlavy. Nezabýval se rodem a jeho genealogií, ale vytvořil vlastní hodnocení osobnosti Viléma z Pernštejna.³¹ Skutky tohoto Pernštejna srovnává se zásluhami Karla IV. Díky nadnesenému hodnocení Palackého se znovu vzkřísil zájem o dějiny tohoto rodu. Zdůrazňoval roli Pernštejnů jako důležitých představitelů české reformace.³² Na Palackého navázali i jeho následovníci, kteří se věnovali Pernštejnům v rámci další ediční činnosti, nicméně celkovým vývojem rodu, resp. jeho genealogií jako takovou, se v této době nikdo nezabýval. Informace o Pernštejnech se tu více, tu méně objevovaly v různých českých i moravských monografiích nebo dílčích dílech zabývajících se primárně odlišnou tematikou.³³

Větší práce věnovaná rodu Pernštejnů vznikla v roce 1913. Jedná se o studii z pera Josefa Soukala, ve které se věnuje tomuto rodu.³⁴ Bohužel jeho práce nemá poznámkový aparát, který by odkazoval na prameny.³⁵ Podle Petra Vorla je tato práce nedokonalá a obsahuje spoustu mylných informací, které vznikly buď přehlédnutím, nebo se jedná o autorovu neznalost, protože dané nepřesnosti několikrát opakuje. Soukalova studie zůstala na dlouhou dobu poslední souhrnnou prací o pánech rodu zubří hlavy. Vznikly sice pokusy o nové shrnutí rodové genealogie, ale většinou nepřinesly nic nového a vycházely ze starších prací. Většina obsahuje chyby a mylné informace, u kterých není jasné, jak k nim autor dospěl.

Ve druhé polovině 20. století vytvořila několik verzí perňštejnského rodokmenu rakouská badatelka Charlotte Becher-Fritz. Poslední verze z roku 1981 je nejpřesnější a obsahuje i kvalitní historický komentář.³⁶ Fritzová vycházela převážně z pramenů. Čerpala i ze zahraničních archivů, které byly v této době českým historikům nepřístupné. Svou práci rozdělila na čtyři části a všechny jsou opatřeny i krátkým historickým komentářem. Je zároveň autorkou či spoluautorkou několika dalších prací spojených s Pernštejnem.³⁷ Další genealogie vytvořili pardubičtí badatelé Gustav Kadlec a Jiří

---

³¹ Rozsáhlý prostor věnoval perňštejnským pramenům z jagellonské doby v prvních svazcích ediční řady *Archív český*.

³²P. VOREL, *Páni z Pernštejna*, s. 297.

³³ Např. August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého*, Chrudimsko. Svazek I., Praha 1882.

³⁴ Jiří SOUKAL, *Páni z Pernštejna*, *Časopis Matice Moravské* 37, 1913, s. 49- 63, 183- 200, 257- 269.

³⁵ P. VOREL, *Páni z Pernštejna*, s. 297.

³⁶ Charlotte FRITZ BECHER, *Die Herren von Pernstein*, Wien 1981, rukopis uložený v SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli. sign. R 269.

³⁷ např. CH. FRITZ BECHER- Jindřich RŮŽIČKA, *Španělský sňatek Vratislava z Pernštejna*, *Sborník prací východočeských archivů* 3, 1975, s. 63- 75.

Kotyk.³⁸ Jejich studie ale postrádá poznámkový aparát, takže není jasné, jak k některým svým stanoviskům dospěli.

U příležitosti výstavy *Pernštejnové v českých dějinách* organizované na zámku v Pardubicích vznikl pod vedením Petra Vorla rozsáhlý sborník, ve kterém najdeme četné studie pojednávající o různých aspektech dějin pernštejnského rodu.³⁹ Dílčí studie více než desítky autorů se zabývají rozličnými tématy spojenými s pány z Pernštejna, například hospodářstvím,⁴⁰ politikou a kulturou⁴¹ a studií o celém rodu či o jednotlivých příslušnících.⁴²

Petr Vorel na tuto svou editorskou činnost navázal v roce 1999, kdy poprvé vydal monografii *Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu erbu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, která je dosud největší prací věnovanou Pernštejnům.⁴³ Ve své knize začíná od počátku rodu, tedy od pernštejnské legendy, a končí vymřením posledního člena rodu, jedná se tedy o stať zahrnující zhruba čtyři staletí dějin rodu. Zabývá se všemi mužskými členy rodu, nicméně od 14. století je popisuje podrobněji. V části knihy se věnuje i pernštejnským ženám, což se u většiny podobných publikací dosud nestávalo.

Pernštejnové byli významně činní i v politice, takže na jejich osudech můžeme sledovat obraz dějin českých zemí. Jelikož byli někteří členové ve významných politických funkcích, dá se říci, že i oni určovali běh dějin. Politické události, které se v dané době dály, se týkaly a promítaly do jejich soukromých životů. Autor tak podává nejen ucelený obraz dějin jednoho rodu, ale i významné svědectví o tom, jak daný jedinec přijímal dobové události a jak je vnímal, a to z pozice soukromé nebo úřední. Druhé, rozšířené vydání této práce spatřilo světlo světa v roce 2012 v rámci tzv. „Pernštejnského roku“. Vorel se i po druhém vydání nadále zabývá pernštejnským rodem. Vydal několik

---

³⁸ Gustav KADLEC- Jirí KOTYK, *Pernštejnové*, Heraldika a genealogie 23, 1990, s. 181- 224.

³⁹ P. VOREL, *Pernštejnové v českých dějinách: sborník příspěvků z konference konané 8. - 9. 9. 1993 v Pardubicích*, Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, Pardubice 1995.

⁴⁰ Jaroslav ČECHURA, *Systém hospodaření Pernštejnů v předbělohorských Čechách. (Památce Václava Fliedera)*, Tamtéž, s. 77- 90; Bronislav CHOCHOLÁČ, *Pernštejnští poddaní v zrcadle nejstarších pozemkových knih*, Tamtéž, s. 133- 138; Eduard ŠIMEK, *Poznámka k hodnocení mincovní činnosti Jana z Pernštejna*, Tamtéž, s. 311- 314; P. VOREL, *Vývoj pozemkové držby pánů z Pernštejna v 15.-17. století*, Tamtéž, s. 9- 76.

⁴¹ V. BŮŽEK, *Klientela Pernštejnů a Rožmberků ve druhé polovině 16. století*, Tamtéž, s. 213- 225; J. JAŠPSAROVÁ, *Ke knihovně Marie Manrique de Lara. (Se zřetelem k tiskům španělským)*, Tamtéž, s. 299- 310; A. KUBÍKOVÁ, *Pernštejnové a Rožmberkové. (Politické, společenské a rodinné vztahy)*, Tamtéž, s. 227- 230; J. VÁLKA, *Politika a nadkonfesijní křesťanství Viléma a Jana z Pernštejna*, Tamtéž, s. 173- 183.

⁴² J. PETRÁŇ, *Pernštejnové v českých dějinách*, Tamtéž, s. 1- 6; Marie RYANTOVÁ, *Polyxena z Lobkovic, rozená z Pernštejna, a její hospodářská činnost*, Tamtéž, s. 105- 114; Milan SKŘIVÁNEK, *Poslední Pernštejní- portrét vrchnosti*, Tamtéž, s. 231- 243.

⁴³ P. VOREL, *Páni z Pernštejna*.

dílčích studií, ve kterých se věnoval postavě Viléma z Pernštejna, pernštejnským rezidencím a hospodaření.⁴⁴

Ze současných historiků střední generace se Pernštejný a problematikou dějin tohoto rodu zabýval například Marek Vařeka. V popředí jeho zájmu stojí úvěrová krize Pernštejnů, která nastala v předposlední generaci rodu.⁴⁵ Osudy pernštejnských žen na konci 16. a v 17. století se dlouhodobě zabývá Pavel Marek.⁴⁶

O pernštejnských ženách jsme až do nedávné doby příliš mnoho informací, alespoň pokud je porovnáme s informacemi o mužských členech rodu, neměli. Výjimkou byly Polyxena z Pernštejna a její matka Marie Manrique de Lara, na které upozornil Josef Janáček ve svých *Ženách české renesance*.⁴⁷ Marie Manrique de Lara je doposud zmiňována hlavně v dílčích studiích, často pak v souvislosti se svým mužem.⁴⁸ Z dcer se pak jednoznačně největší pozornosti historiků těšila Polyxena.⁴⁹ Životními osudy sester Polyxeny z Pernštejna se ve větší míře zabývá až nedávno publikovaná Markova kniha *Pernštejnské ženy. Marie Manrique de Lara a její dcery ve službách habsburské dynastie*.⁵⁰ Zde je možnost se blíže seznámit i s Alžbětou z Pernštejna, které bude

---

⁴⁴ Např. TÝŽ, *Život na dvoře Viléma z Pernštejna*, In: *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999, s. 331- 360; TÝŽ, *První bankéř markrabství. Vilém z Pernštejna*, Matice moravská, 2006, s. 177- 191; TÝŽ, „*Chut' má velická byla k kupování statků...*“ *Páni z Pernštejna na počátku raného novověku*, Dějiny a současnost 34, č. 8, 2012, s. 32- 35; TÝŽ, *Pernštejnská rezidence v Pardubicích*, Dějiny a současnost 39, 2017, s. 26- 27.

⁴⁵ Marek VAŘEKA, *Věna posledních pernštejnských žen a jejich podíl na celkové zadluženosti Jana z Pernštejna (†1597)*, Historie/ Historica (Sborník prací Filozofické fakulty Ostravské univerzity) 13, 2006, s. 69-93; TÝŽ, *Jan z Pernštejna. 1561- 1597. Hospodářský úpadek Pernštejnů*, České Budějovice 2008; TÝŽ, *Hospodářské aktivity Jana z Pernštejna (1561-1597) na příkladu plumlovského panství*, In: Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity: řada společenských věd 29, 2015, s. 3-10.

⁴⁶ P. MAREK, *Pernštejnské ženy. Marie Manrique de Lara a její dcery ve službách habsburské dynastie*, Praha 2018, (v tisku).

⁴⁷ J. JANÁČEK, *Ženy české renesance*, Praha 1976.

⁴⁸ Např. S. KASÍK, *Marie Pernštejnská de Lara*, Heraldika a genealogie, 1993, s. 3- 4. P. MAREK, *Las damas de la emperatriz Maria y sus hijas en el sistema clientelar de los reyes españoles. El caso de María Manrique de Lara y sus hijas*, in: José Martínez MILLÁN- María Paula Marcal LOURENCO (dirs.), *Las Relaciones Discretas entre las Monarquías Hispana y Portuguesa: Las Casar de las Reinas (siglos XV- XIX) I- III*, Madrid 2008, zde II., s. 1003- 1037.

⁴⁹ Např. P. MAREK, *Matka a syn (Polyxena Lobkovicová z Pernštejna a Václav Eusebius z Lobkovic)*, in: Česko- slovenská historická ročenka, Brno 2001, s. 195- 201; M. RYANTOVÁ, *Polyxena z Lobkovic. Obdivovaná i nenáviděná první dáma království*, Praha 2016.

⁵⁰ Kromě toho též: např. J. KOTYK, *Alžběta Fürstenberská z Pernštejna (1557- 1609)*, Heraldika a genealogie 27, 1994, s. 65- 74; TÝŽ, *Juana z Pernštejna 1556- 1631*, Tamtéž 3- 4, s. 133- 140; TÝŽ, *Bibiana Gonzagová z Pernštejna 1578- 1616*, Tamtéž 1, s. 35- 42; TÝŽ, *Dcery Marie Manrique de Lara. Pernštejnské ženy jako prostřednice mezi střední Evropou a románským světem*, Dějiny a současnost, 34, 2012, s. 36- 38; TÝŽ, *Španělský královský dvůr očima české šlechtičny. Luisa z Pernštejna v procesu politické a kulturní komunikace mezi Prahou, Vídní a Madridem*, Folia Historica Bohemica 27, 2012, s. 7- 39; TÝŽ, *Ve službách císařovny. Jana z Pernštejna ve světle své korespondence uložené v archivu vévodů z Alby*, ČČH 114, 2016, s. 919- 940; P. MAREK, „*Tre bone amye*“ *Alžběta z Pernštejna pohledem korespondence Alžběty Habsburské*, Gender history- to přece není nic pro feministky: kniha, kterou napsali přátelé a studenti Mileny Lenderové u příležitosti jejího těžko uvěřitelného životního jubilea, Pardubice 2017, s. 31- 47.

věnována i tato práce. Zatímco Marek využil k představení této šlechtičny především korespondenci, kterou jí adresovala Alžběta Habsburská, předložená bakalářská práce se bude opírat o svědectví její korespondence s manželem Albrechtem z Fürstenberka.

Pernštejní patří k nejznámějším českým šlechtickým rodům, avšak historiografické bádání o Fürstenbercích zdaleka tak rozvinuté není. Rod Fürstenberků byl a stále ještě je významným knížecím rodem. Původně pochází z Bádenska a dělí se na několik linií. V raném novověku působili členové tohoto říšského rodu jako významní činitelé na poli habsburské politiky. Vlastnili i statky v českých zemích a později ovlivnili české pivovarnictví a výrobu železné litiny. V jejich vlastnictví bylo například křivoklátské panství, do kterého náležely Křivoklát, Krušovice, Nižbor, Podmokly, Skřivava atd., dále zámek v Lánech, Dřevíči, Dačicích a Tavíkovcích či tvrz v Náraveči. To však platí pro pozdější dobu, než do které spadá tato práce.

V české historiografii nenajdeme práci, která by se konkrétně věnovala tomuto rodu. Drobné zmínky o Fürstenbercích nalezneme v pracích primárně věnovaných jiné problematice, lexikonech a encyklopediích.⁵¹ O mnoho lépe na tom však není ani historiografie německá, neboť také tam jsme většinou odkázáni na starší pozitivistická díla. Podrobné informace o dějinách rodu přináší například práce *Geschichte des Hauses und Landes Fürstenberg*, kterou v roce 1820 vydali Ernst Hermann Joseph Münch a Carl Nrorromäus Alois Fickler.⁵²

V roce 1994 se ve fürstenberském zámku ve Weitře konala výstava věnovaná významu rodiny v kulturních, hospodářských a politických dějinách střední Evropy. Výstava měla upozornit na význam rodu. V této souvislosti vyšel sborník věnovaný Fürstenberkům, na kterém se podíleli i čeští autoři.⁵³ Jednotlivé studie se věnují dějinám rodu v rakouské Weitře, ale neopomíjejí i aktivitu Fürstenberků v Čechách. O osobě Albrechta

---

⁵¹ Např. Sigmund von. RIEZLER, *Geschichte des Fürstlichen Hauses Fürstenberg und seiner Ahnen bis zum Jahre 1509*, Tübingen 1883; Jindřich RŮŽIČKA, *Italská cesta Jaroslava z Pernštejna roku 1559*, Sborník prací východočeských archivů 4, SOA Zámrsk 1978.pozn, 14, s. 164; Václav BŘEZAN, *Životy posledních Rožmberků*, J. PÁNEK (ed) I. díl, 1985, s. 367; Eva SKALICKÁ, *Šlechtické rody na Rakovnicku*, Praha 1998; Jan HALADA, *Lexikon české šlechty. Erby, fakta, osobnosti*, Praha 1999; Jan ŽUPANIČ- Michal FIALA- František STELLNER, *Encyklopedie knížecích rodů zemi Koruny české*, Praha 2000; P. MAŠEK, *Modrá krev - Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, Praha 2003.

⁵² Ernst Hermann Joseph MÜNCH- Carl BORROMÄUS- Alois FICKLER, *Geschichte des Hauses und Landes Fürstenberg*, Mayer 1829.

⁵³ E. H. ELTZ – Arno STROHMAYER (Hgg.), *Die Fürstenberger. 800 Jahre Herrschaft und Kultur in Mitteleuropa*, Korneuburg 1994.

z Fürstenberka zde nalezneme pouze kusé zmínky.⁵⁴ V úvodu jsou tři studie věnované vzniku a vývoji rodu v rozmezí od prvních zmínek až do 19. století⁵⁵, dále studie o vývoji rodového znaku a pozemkové držby. Následují příspěvky věnované působení rodu ve Švábsku, Dolních Rakousích a v Čechách. Poslední studie se zabývají postavením šlechty v Dolních Rakousích a v Čechách v době mezi lety 1848 a 1948. Několik studií pochází od českých autorů.⁵⁶

Přestože jedním z důvodů konání výstavy bylo podnítit pozornost historické obce k dějinám tohoto významného šlechtického rodu, jen málo historiků tento cíl naplnilo. Patří k nim hlavně německý historik Esteban Mauerer, jenž na počátku 21. století vydal práci *Südwestdeutscher Reichsadel im 17. und 18. Jahrhundert. Geld, Reputation, Karriere: Das Haus Fürstenberg*.⁵⁷ V ní osvětluje společenské a rodinné strategie německé katolické šlechty na císařském dvoře. Konkrétně jsou tyto strategie demonstrovány na příkladu sedmi příslušníků rodu Fürstenberků, kteří budovali své kariéry u císařského dvora, v církvi i armádě. Na základě jejich profesí představuje důležitý vztah mezi finančním zajištěním, resp. dostatečnými finančními zdroji, společenskou prestiží, dobrou pověstí a svojí reprezentací. Albrechta z Fürstenberka si však Mauerer, ani žádný jiný ze současných historiků, nevšímá, a proto pevně věřím, že právě v tomto ohledu by mohl spočívat nejvyšší přínos mé práce.

Konkrétní informace o osobě Albrechta z Fürstenberka najdeme ve starších, pozitivistických, cizojazyčných pracích. Nicméně spíše se setkáme s pracemi, které se věnují historii rodu.⁵⁸ Jednotlivé publikace mají různý časový záběr.

---

⁵⁴ Např. Albrecht P. LUTTENBERGER, *Das Haus Fürstenberg vom frühen Mittelalter bis ins 19. Jahrhundert*, in: *Die Fürstenberger. 800 Jahre Herrschaft und Kultur in Mitteleuropa*, Korneuburg 1994, s. 1- 38, zde s. 23.

⁵⁵ Např. Renate MADRITSCH, *Die Restaurierung von Schloss Weitra*, in: *Die Fürstenberger.*, s. XVII-XIX.; Georg GOERLIPP, *Das Wappen der Fürstenberger- Heraldik am Beispiel eines alteren Adelsgeschlechtes*, in: tamtéž, s. 45- 64.

⁵⁶ Např. Tomáš DURDÍK, *Die Burg Krivoklát und weitere Burgen auf der ehemaligen Fürstbergischen Herrschaft Krivoklát*, in: tamtéž, s. 300- 306.; Jaroslav. FENCL, *Die Fürstbergischen Brauereien*, in: tamtéž, s. 342- 350; Petr MACEK- Pavel VLČEK- Pavel ZAHRANÍK, *Die baulichen Aktivitäten der Fürstenberger in Böhmen*, in: tamtéž, s. 323- 328.

⁵⁷ Esteban MAUERER, *Südwestdeutscher Reichsadel im 17. und 18. Jahrhundert. Geld, Reputation, Karriere: Das Haus Fürstenberg*, Göttingen 2001.

⁵⁸ Např. Sigmund von RIEZLER, *Kurze Geschichte des Fürstlichen Hauses Fürstenberg*, Meder 1952; Erwein. H. ELTZ- A. STROHMEYER (Hgg), *Die Fürstenberger, 800 Jahre Herrschaft und Kultur in Mitteleuropa*, Korneuburg 1994.

Vyšlo i několik prací „místních“ autorů, kteří byli nebo jsou v nějakém vztahu či kontaktu s Fürstenberky, například Alois Nechleba a Rudolf Maxera, kteří jsou zmíněni ve schematismu jako zaměstnanci.⁵⁹ K místním autorům také patří Jan Šlechta.⁶⁰

Rovněž jsou k dispozici tituly, které se věnují konkrétnímu členu fürstenberského rodu.⁶¹ Ovšem nejvíce publikací se týká kulturní činnosti Fürstenberků⁶² a jejich hospodaření, majetku a popisu jednotlivých sídel.⁶³ Krom kultury se rod zabýval také hospodářskými aktivitami, například výrobou železné litiny, o které vznikla celá jedna publikace.⁶⁴

Nejvíce prací v českém jazyce, které zmiňují tento rod, je v souvislosti s hradem Křivoklát.⁶⁵ Několik česky psaných prací se zabývá hospodářskou politikou Fürstenberků, kteří, jak již bylo zmíněno, podnikali v pivovarnictví a hutnictví.⁶⁶

---

⁵⁹ I. TITTEL, *Schematismus Landtäflicher Güter, grösserer Rustikalwirtschaften, Beamten und Pächter. Als nachtag zu dem im J. 1906 Erscheinenen Schematismus und Statistik des Grossgrundbesitzes im Königreiche Böhmen*, Praha 1910, s. 107; Alois Nechleba se staral o lesy a myslivost na Křivoklátsku. Rudolf Maxera měl na starost křivoklátský archiv a knihovnu, které obohacoval svými strojopisnými statěmi. Tomáš BEDNAŘÍK- Michal BEDNAŘÍK, *Křivoklát v zrcadle XX. století*, Praha 1999, s. 30.

⁶⁰ Josef ŠLECHTA, *Dějiny a popis královského lovcího hrádku Křivoklátu a jeho nejbližšího okolí*, Praha 1886.

⁶¹ August von PLATEN, *Karl Egon II. Fürst zu Fürstenberg, 1796-1854*, Stuttgart 1954; E. H. ELTZ, *Die Modernisierung einer Standesherrschaft. Karl Egon III. und das Haus Fürstenberg in den Jahren nach 1848/49*, Sigmaringen 1980.

⁶² Např. Georg TUMBÜLT, *Das Fürstlich Fürstenbergische Hoftheater zu Donaueschingen 1775-1850. Ein Beitrag zur Theatergeschichte*, Donaueschingen 1914; Wilfried ROGASCH, *Schatzhäuser Deutschlands. Kunst in adligem Privatbesitz*, (Prestel Verlag), München 2004.

⁶³ Heinrich FEURSTEIN, *Die Beziehungen des Hauses Fürstenberg zur Residenz- und Patronatspfarrei Donaueschingen von 1488 bis heute*, Donaueschingen 1939; Karl Siegfried BADER- Alexander von PLATEN, *Das Große Palatinat des Hauses Fürstenberg*, Allensbach 1954.

⁶⁴ Hans Jorgen WORRING, *Das Fürstenbergische Eisenwerk Hammereisenbach und die angegliederten Schmelzhütten Ippingen-Bachzimmern und Kriegerthal in den Jahren 1523-1867*, Allensbach 1954.

⁶⁵ Např. P. MAŠEK, *Křivoklátská knihovna rodu Fürstenbergů*, Sborník Národního muzea v Praze. Řada C - Literární historie 38, 1996, s. 39-62; Petr KUČERA, *Fürstenberský Křivoklát: obraz stavitelské aktivity šlechty v období historismu*, In: *Minulostí Berounska: sborník Státního okresního archivu v Berouně /Beroun: Státní oblastní archiv v Praze pro Státní okresní archiv Berouně*, 2015, s. 13-43.

⁶⁶ Karel MELICHAR, *Účast Fürstenberků na rozvoji hornictví, hutnictví a železniční dopravy ve středních Čechách*, In: *Posel z Budče: almanach poutníků na staroslavnou Budeč Kladno: Sládečkovo vlastivědné muzeum*, 2012, s. 50-51; Kristýna KAUNCKÁ, *Činnost Maxmiliána Egona Fürstenberga ve Svazech velkostatkářů na pozadí pozemkové reformy*, In: *České, slovenské a československé dějiny 20. století. 9, Ústí nad Orlicí 2014*, s. 291-299; TÁŽ, *Pozemková reforma na fürstenberském velkostatku Křivoklát*, In: *Minulostí Berounska: sborník Státního okresního archivu v Berouně /Beroun: Státní oblastní archiv v Praze pro Státní okresní archiv v Berouně* 17, 2014, s. 31-70.

1. Protagonisté

Nové informace o osobnostech Albrechta z Fürstenberka, Alžběty z Pernštejna a Vratislava z Pernštejna nabízí německy psaná korespondence, která je uložena ve fürstenberském archivu v Donaueschingenu (Bádensko-Wüttembersko).⁶⁷ Jedná se o opisy pořizené v 19. století patrně jedním z roudnických archivářů. Dříve, než se budeme věnovat výpovědi této korespondence, měli bychom si představit jejího tvůrce i oba adresáty.

1.1. Albrecht z Fürstenberka

Albrecht z Fürstenberka (nar. 1557) pocházel z kinzigtalerské linie Fürstenberků a byl jediným synem Kryštofa I. z Fürstenberka (1534-1559) a Barbary, hraběnky z Montfortu (zemřela 1592).⁶⁸ Fürstenberkové patřili k nejbohatším rodinám ve Švábsku a navíc měli podporu Habsburků a katolické církve.⁶⁹ O dětství Albrechta z Fürstenberka nemáme žádné konkrétní informace, více se dozvídáme až o jeho mládí a vzdělání. Mladého hraběte ovlivnila studia ve Freiburgu a rovněž cesta do Itálie.⁷⁰ Stejně jako jeho otec se stal nejvyšším císařským štolbou. Přízeň a loajalita Habsburků k Fürstenberkům je zřejmá, protože krátce po příchodu Albrechta z Fürstenberka ke dvoru se stal komorníkem císaře Rudolfa II. a později, jak již bylo zmíněno, nejvyšším štolbou.⁷¹ Mladý šlechtic se pohyboval v blízkosti panovníka, byl tudíž vhodným klientem pro zaneprázdněného kancléře Vratislava z Pernštejna. V roce 1578 se oženil s jeho dcerou, čímž se vztah patron-klient převrstvil a posílil v ještě silnější pouto. Sňatkem s mladou Pernštejnkou získal kromě poměrně vysokého věna také vlivného patrona, díky kterému mohl upevnit svou pozici u dvora. Mimo to se Fürstenberkové tímto sňatkem dostávají do Čech a propojují se s českou šlechtou.

---

⁶⁷ Fürstlich Fürstenbergisches Archiv, Donaueschingen, OB19, Vol. XXVI/ 4. Abschriften von Urkunden aus dem Raudnitzer Archiv. sign.B 179.

⁶⁸ Např. E. MAUERER, *Südwestdeutscher Reichsadel im 17. und 18. Jahrhundert. Geld, Reputation, Karriere: Das Haus Fürstenberg*, Göttingen 2001; Týž, *Die Fürstenberger zwischen Südwestdeutschland, Böhmen und Wien*, in: R. G. ASCH – V. BŮŽEK – V. TRUGENBERGER (Hgg.), *Adel in Südwestdeutschland und Böhmen 1450-1850*, Stuttgart 2013, s. 58-77 (= Veröffentlichungen der Kommission für geschichtliche Landeskunde in Baden-Württemberg, Reihe B: Forschungen, 191. Band); E. H. ELTZ- A. STROHMAYER (Hgg.), *Die Fürstenberger. 800 Jahre Herrschaft und Kultur in Mitteleuropa*, Korneuburg 1994; J. KOTYK, *Alžběta Fürstenberská z Pernštejna*, s. 65.

⁶⁹ P. MAREK, *Pernštejnské ženy*, s. 140.

⁷⁰ A. P. LUTTENBERGER, *Das Haus Fürstenberg vom frühen Mittelalter bis ins 19. Jahrhundert*, s. 23.

⁷¹ E. MAUERER, *Die Fürstenberger*, s. 60-61.

Zmiňovaná kariéra v císařských službách byla však velmi nákladnou záležitostí a vyústila ve finanční krizi, ze které se hraběti pokusil pomoci sám Rudolf II. půjčkou 20 000 zlatých.⁷² Dluhy ale i nadále spíše rostly a zdědili je též jeho potomci.⁷³

1.2. Alžběta Fürstenberská z Pernštejna

Albrechtova manželka Alžběta (nar. 6. 11. 1557) byla dcerou nejvyššího kancléře Vratislava z Pernštejna a Marie Manrique de Lara. Od raného dětství byla vychovávána společně se svou starší sestrou Janou (nar. 17. 6. 1556) na dvoře císařovny Marie. Dívky měly dělat společnost princeznám Anně (nar. 1549) a Alžbětě (nar. 1554).⁷⁴ Jejich role byla vcelku zodpovědná a s jistou dávkou patosu se dá říci, že je připravila o poklidné a bezstarostné dětství. Dívky musely dodržovat dvorskou etiku a být nablízku habsburským princeznám. Na druhou stranu to pro ně byla obrovská investice do budoucnosti. Získaly postavení, důležité známosti a vzdělání. Dostaly se do společnosti významných lidí a ze získaných kontaktů mohly těžit po celý život. Co se týká vzdělání, naučily se manuálními pracím (např. vyšívání), čtení a hlavně cizím řečem.⁷⁵ Od dětství se učily španělsky. Jelikož byla jejich matka Španělka, jejich rodným jazykem se stala španělština. Dále se učily česky, německy, italsky a latinsky. Výchova byla vedena v katolickém duchu, takže ke vzdělání patřila i výuka katechismu a samozřejmě účast na bohoslužbách a různých církevních slavnostech.⁷⁶ Starší Jana odjela s císařovnou Marií Španělskou na Iberský poloostrov a díky tomu se vdala za španělského aristokrata Fernanda de Aragón, vévodu z Villahermosy.⁷⁷ Alžběta byla dvorní dámou arcikněžny Alžběty. Důležitou událost v jejím životě představoval sňatek Alžběty Habsburské s francouzským králem Karlem IX. v roce 1570. Třináctiletá Alžběta tehdy doprovázela habsburskou princeznu do jejího nového domova. Ve Francii strávila čtyři roky.⁷⁸ Po návratu z Paříže se provdala i ona. Přestože k tomu chybí prameny, lze předpokládat, že se v celé záležitosti angažovaly Alžběta Habsburská a Marie Habsburská. Vzhledem k tomu, že tomu tak bylo v případě sňatku ostatních dcer Marie Manrique de Lara,

---

⁷² A. P. LUTTENBERGER, *Das Haus Fürstenberg vom frühen Mittelalter bis ins 19. Jahrhundert*, s. 23.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ P. MAREK, „*Tre bone amye*“, s. 34.

⁷⁵ TÝŽ, *Pernštejnské ženy*, s. 134.

⁷⁶ TÝŽ, „*Tre bone amye*“, s. 35.

⁷⁷ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 632.

⁷⁸ P. MAREK, „*Tre bone amye*“, s. 36.

Polyxeny, Jany a Bibiany, je pravděpodobné, že stály v pozadí i tohoto sňatku.⁷⁹ O sňatku a manželském životě s Albrechtem z Fürstenberka bude pojednáno v následující kapitole.

1.3. Vratislav z Pernštejna

Vratislav z Pernštejna (nar. 9. 7. 1530) pocházel z původně moravského šlechtického rodu. V 16. století patřili společně s Rožmberky k nejmocnějším rodům České koruny. Byl významnou osobností na obou habsburských dvorech a zároveň měl dobrou pozici v českém stavovském uspořádání. Není divu, u habsburského dvora se pohyboval od svých třinácti let a byl oblíbencem tehdy ještě arciknížete Maxmiliána. V pouhých jednadvaceti letech stanul v čele výpravy české šlechty, která měla přivítat Maxmiliána Habsburského a jeho manželku Marii Habsburskou.⁸⁰

Kariéra Vratislava z Pernštejna byla poměrně bohatá, dělal společnost arciknížeti, poté se stal jeho osobním komorníkem, nadále získal hodnost dvorského štolmistra. V roce 1555 získal Řád zlatého rouna, který byl nejvyšším habsburským vyznamenáním a představoval kapitál v podobě ekonomických a společenských výhod. Muži, kteří byli jeho nositeli, se těšili přednímu postavení na obou habsburských dvorech.

Dne 14. září 1555 se oženil se španělskou šlechtičnou a dvorní dámou císařovny Marie Habsburské, Marií Manrique de Lara y Mendoza. Během dvaceti sedmi let manželství se jim narodilo jednadvacet dětí - osm chlapců a třináct děvčat, přičemž mnoho jich zemřelo ještě v dětském věku.⁸¹ Většina dcer se již v dětství dostala k panovnickému dvoru jako dvorní dámy. Syn Jan se dal na vojenskou a druhý syn Maxmilián na církevní dráhu.

Pernštejnova kariéra vyvrcholila v letech 1566-1582, kdy se stal nejvyšším českým kancléřem. Patřil mezi nejvyšší zemské úředníky a zároveň měl poměrně vysokou hodnost i u dvora. Jelikož pobýval od mladého věku u dvora, razil katolickou, prošpanělskou, habsburskou politiku, ale ne na úkor omezení stavovského zřízení v Čechách.⁸² I panovník využíval jeho zkušeností k diplomatickým službám. Po smrti Maxmiliána II. a nástupu Rudolfa II. zůstal v dvorských službách. Zemřel na konci října 1582 u Lince na Dunaji.⁸³

---

⁷⁹ TÝŽ, *Pernštejnské ženy*, s. 140.

⁸⁰ Tamtéž, s. 30.

⁸¹ P. VOREL, *Páni z Pernštejna*, s. 259.

⁸² V. BŮŽEK, *Vratislav z Pernštejna mezi Prahou, Litomyšlí a Vídní*, Sborník prací východočeských archivů 8, Zámorsk 2000, s. 25; obecněji J. PÁNEK, *K úrovni českého politického myšlení na počátku novověku*, Časopis Matice Moravské 117, 1998, s. 451- 463; Týž, *Konzervatismus a jeho úskalí v dramatické době (Český politický program z druhé poloviny 16. století)*, Střední Evropa 54- 55 1995, s. 67- 72.

⁸³ P. VOREL, *Páni z Pernštejna*, s. 257.

2. Rodinná korespondence jako pramen

Rodinná korespondence jako pramen byla dlouhou dobu historiky opomíjena. V 19. století a po většinu 20. století stály v popředí zájmu historiků hospodářské a politické dějiny. Hlavními prameny proto byly hospodářské zápisy, katastry, urbáře, hospodářské účty a vrchnostenské instrukce na jedné a diplomatické relace na druhé straně. Přesto i v této době vzniklo několik edic šlechtické korespondence, a výjimkou nebyla ani ženská korespondence.⁸⁴

Korespondence se řadí mezi prameny osobní povahy. Má soukromý charakter a vysokou vypovídající hodnotu o životě a myšlenkovém světě pisatele.⁸⁵ Řadí se do širší skupiny tzv. *ego-dokumentů*. Tento termín byl poprvé použit v padesátých letech 20. století nizozemským historikem Jacobem Presserem pro prameny osobní povahy, ve kterých pisatel vyjadřoval své pocity, stanoviska či názory.⁸⁶ Patří sem například deníky, biografie nebo cestopisy, které byly v raném novověku velmi oblíbeným literárním žánrem. Pro historiky je osobní korespondence velmi bohatým pramenem o dané osobě. Jedná se sice o materiály subjektivního rázu, ale právě díky tomu je jejich výpověď věrohodná, totiž díky tomu, že většinou vznikaly spontánně. Konkrétně to jsou informace od hospodářství, náboženství, obchodu až po společenské a rodinné vztahy.

Nutno podotknout, že raně novověká korespondence není obvykle příliš emotivní. Pisatelé se soustředili hlavně na společenské a obecné záležitosti. Více emocí se do dopisů a ostatních *ego-dokumentů* sice postupně dostává už během 17. a v 18. století, ale v porovnání se současnou korespondencí je to stále ještě velmi málo. Informace se postupně dostávají více do hloubky a do nitra pisatele. Ale jak již bylo zmíněno, v raném novověku svědčí informace v pramenech spíše o společenských a obecných záležitostech než o niterných pocitech.⁸⁷

---

⁸⁴ Ferdinand DVORSKÝ (ed.), *Zuzana Černínová z Harasova. Dopisy české šlechtičny z polovice 17. století*, Praha 1886; TÝŽ, (ed.), *Mateř a dcera Zuzany Černínové z Harasova. Listy Alžběty Homutovny z Cimburka a Elišky Myslíkovny z Chudenic*, Praha 1890; A. SEDLÁČEK (ed.), *Listy paní Perchty Lichtenštejnské z Rožmberka*, In: AČ XI, 1892, s. 241- 281; František TISCHER (ed.), *Dopisy Sylvie hraběnky Černínové, rozené Caretto- Millesimovy, s chotěm jejím Heřmanem hrabětem Černínem z Chudenic z let 1635- 1651*, Praha 1908; Zdeněk KALISTA, *Leopold I. Korespondence Leopolda I. s Humprechtem Janem Černínem z Chudenic*. Díl I., Praha 1936.

⁸⁵ J. HRDLÍČKA, *Autobiografie Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hrodkova*, České Budějovice 2003, s. 15.

⁸⁶ Rudolf DEKKER, *Ego- Dokumente in den Niederlanden vom 16. bis zum 17. Jahrhundert*, in: Winfried SCHULZE (hg.), *Ego- Dokumente: Annäherung an den Menschen in der Geschichte*, Berlin 1996, s. 33.

⁸⁷ Matthias SCHEUTZ- Harald TERSCH, *Selbstzeugnisse der Frühen Neuzeit. Der lange Weg der schriftlichen Selbstvergewisserung*, In: P. Eigner- CH. HAMMERLE- G. MÜLLER (Hg.): *Briefe – Tagebücher – Autobiographien. Studien und Quellen für den Unterricht*, Vídeň 2006, s. 825.

Zkoumání korespondence a ostatních *ego-dokumentů* nemá jen naznačené výhody, ale rovněž nevýhody a úskalí. Musíme vzít v úvahu, že v korespondenci pisatel většinou obhajoval své názory, postupy a postoje, tudíž nemusí být vždy zcela objektivní. Soukromá korespondence, tedy dopisy adresované blízkým, obsahuje rozličná témata a nelze ji nějak metodicky třídit do kategorií. Podle Beatrix Bastl je potřeba přistupovat k dopisům jako k historickému prameni a podrobit je kritice.⁸⁸

Z hlediska stylové stránky měly raně novověké dopisy jasné schéma a řídily se přesnými pravidly. Děly se do 5 oddílů: *salutatio*, *exordium*, *narratio*, *petitio* a *conclusium*.⁸⁹ Všechny tyto části byly obvykle v každém dopise zastoupeny, protože všechny měly svou nezaměnitelnou roli. V Evropě existovaly dokonce příručky s návodem, jak správně psát a netýkalo se to pouze veřejné, ale také soukromé korespondence.⁹⁰ K překonání této struktury dochází až v 80. letech 17. století, kdy je toto pětídílné schéma nahrazeno tzv. tripartitním „*Chria*“ (*salutatio*, *narratio* a *conclusium*).⁹¹ Dokonce podle výzkumu Heide Wunder nelze v raném novověku rozlišovat soukromou a veřejnou korespondenci, všechny dopisy se řídily jasně danými pravidly tak, jak to bylo zmíněno výše. K odlišení dochází až v 19. století.⁹²

Pokud sledujeme korespondenci od jedné osoby, můžeme si všimnout, že se první a poslední část, tedy *salutatio* a *conclusium*, v jednotlivých dopisech prakticky neliší. Obsahují opakující se fráze, kterými dával pisatel najevo svůj postoj k adresátovi. To můžeme vidět na příkladu dopisu Adama Lva z Rožmitálu Jáchymovi z Hradce. Začíná: „*Službu svú vzkazuji urozený pane, pane a ujče můj zvláště milý (...)*“ a končí: „*A s tím pán Bůh všemohoucí rač dáti, pane ujče můj zvláště milý, naše spolu shledání ve zdraví*“.⁹³

Takové oslovení se používalo u zvlášt' urozených jedinců.⁹⁴ Další ukázkou nadřazenosti bylo zdvořilé vykání a velký počet uctivých slov.⁹⁵ Dnes se podobné obraty mohou zdát až směšné či přehnané, ale raně novověká společnost měla své symboly,

---

⁸⁸ Beatrix BASTL, *Formen und Gattungen frühneuzeitlicher Briefe*, in: Josef PAUSER- Martin SCHEUTZ- Thomas WINKELBAUER, *Quellenkunde der Habsburgermonarchie*, Vídeň 2004, s. 810.

⁸⁹ P. MAREK (ed.), *Svědectví o ztrátě starého světa*, s. 25.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ B. BASTL, *Formen und Gattungen frühneuzeitlicher Briefe*, s. 802.

⁹² Tamtéž.

⁹³ SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA pánů z Hradce, inv. č. 367, sign. II C2, kart. 6, dopis Adama Lva z Rožmitálu Jáchymovi z Hradce, datum asi 8. ledna 1556.

⁹⁴ V. BŮŽEK- J. HRDLIČKA-P, KRÁL- Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 45.

⁹⁵ Tamtéž.

vnímání urozenosti a zvyklosti spojené (nejen) s písemnou komunikací. V rámci zachování dobrých vztahů a zdvořilosti bylo potřeba je dodržovat a respektovat. Používalo se jiné oslovení a jiný pozdrav v souvislosti se společenským postavením, pohlavím a sociálním statutem.⁹⁶ Nejsou to nijak značně odlišné formulace, ale spíše malé stylové odlišnosti.⁹⁷

Albrecht z Fürstenberka oslovoval svého tchána Vratislava z Pernštejna „*Wolgebörner Herr mein gesunders vertrauter lieber Herr und Vatter, Egnaden zue dienen bin ich iederzeit willig und beraidt (...)*“⁹⁸ nebo „*Wolgebörner fraintlich mein gesunders hochvertraueter lieber Herr und Vatter. Eg. zue dienen haben mich dieselbig biß in Todt willig und beraidt (...)*“.⁹⁹ Pro porovnání může posloužit oslovení Adama II. z Hradce, který oslovuje svého otce „*Vaše Mi [los] ti, pane otče můj nejmilejší, Vaší Mi [los] ti poslušenství synovský vzkazují (...)*“¹⁰⁰, nebo dvořana Floryána Kyndlíka z Okštejnu, který v dopise informuje svého pána Jáchyma z Hradce, zda se mu podařilo splnit úkol „*Vysoce urozený pane, pane můj. Milostivý pán Bůh rač dáti Vaší [Milos] ti dlouhé zdraví a přitom všeckno dobré To bych Vaší [Milos] ti jakožto pánu svému milostivému věrně rád přál.*“¹⁰¹ I zde je patrná nadřazenost a úcta. Ani v jedné z příložených ukázek se nejedná o stejný příbuzenský vztah. Přesto všechny uvedené citáty poměrně dobře interpretují nadřazenost a úctu, která byla, jak již bylo naznačeno, poskytována rodičům, starší generaci, popřípadě ve společenské hierarchii výše stojícím osobám.

Exordium nemělo pevnou formu, ale můžeme vysledovat společné prvky. Patří sem informace, proč autor píše a děkuje za předešlý dopis. V době, kdy byl Albrecht z Fürstenberka na cestách, neopomíjel informovat svou paní i tchána o tom, kde se nachází: „*(...) wiss das ich und der Khurtz gestern alhir zu Aussich glücklich und wil ankhumen (...)*“.¹⁰² Dalším typickým prvkem této části bylo vyzývání a děkování Bohu a

---

⁹⁶ B. BASTL, *Formen und Gattungen frühneuzeitlicher Briefe*, s. 809.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ „*Nejurozenější pane můj „rozumný“ důvěrný milý pane a otče, milosti jsem odhodlaný Vám kdykoliv ochotně sloužit (...)*“ Fürstlich Fürstenbergisches Archiv, Donaueschingen, OB19, Vol. XXVI/ 4. Abschriften von Urkunden aus dem Raudnitzer Archiv. Sign. B 179, dopis Albrechta z Fürstenberka Vratislava z Pernštejna, dne 13. června 1578, Linz.

⁹⁹ „*Nejurozenější příteli můj „rozumný“ pane a otče. Milosti do smrti Vám budu ochotně sloužit (...)*“, Tamtéž, dne 10. srpna 1581, Blumberk.

¹⁰⁰ SOA Třeboň, inv. č. 367, sign. II C2, kart. 6., dopis Adama II. z Hradce otci Jáchymovi z Hradce, dne 29. února 1556.

¹⁰¹ SOA Třeboň, inv. č. 368, sign. II C3, kart. 13, dopis Floriána Kyndlíka z Oksenštejnu Jáchymovi z Hradce, dne 29. září 1557.

¹⁰² „*(...) dnes jsem já a Khurtz v pořádku dorazili do Ústí (...)*“, Fürstlich Fürstenbergisches Archiv, dopis Albrechta z Fürstenberka Alžbětě z Pernštejna, dne 8. dubna 1587, Ústí.

prosba o zdraví „(...) a dejž milej pán Bů svý hojný milosti (...)“.¹⁰³ Fráze na podobném principu se nacházely i na konci psaní.

Pro badatele je nejdůležitějším oddílem *naratio*. Zde najdeme zmínky o důležitých událostech, informace o dvorském a politickém dění a celkově o všem, co chtěl pisatel adresátovi sdělit. „*Das Hofleben in alten Wesen, und nitt wil weniger (...)*“, píše Albrecht z Fürstenberka svému tchánovi.¹⁰⁴ V manželské a rodinné korespondenci najdeme poměrně široký záběr informací od zdraví dětí a dalších rodinných příslušníků, Mandelína z Hradce například informovala svého bratra Jáchyma z Hradce, že jeho dcera Anna „*již čistě za jednu ručičku běhá a sice všudy sama leze a k čemu při[j]de, čistě sama vstane, jak se chytí*“,¹⁰⁵ přes hospodářství na rodinných statcích „*Vo hospodářství našem mi poroučeti račte, abych Va [ši] [Milos] ti voznámila, k [t] erak zde i v Žitenici stojí*“.¹⁰⁶, náboženské prožívání až po kulturní či politické informace a obecné dění „*die Herzogin von Florenz und Portugal sein beide mitt Tod abgangen (...)*“.¹⁰⁷

V *petitio* se většinou využívá fráze, ve které pisatel prosí za Boží ochranu a milosrdenství a zachování dobrého zdraví. Závěry obsahovaly mimo prosby k Bohu i různá přání, pozdravy rodině a blízkým nebo prosby o vyřízení některých záležitostí.¹⁰⁸ Albrecht z Fürstenberka používá v dopisech manželce například frázi „*damit dich den allmechtigen befehldt*“.¹⁰⁹

Albrecht z Fürstenberka si byl dobových zvyklostí jistě vědom a dodržoval je. Zvláště dbal na to, aby dal svému adresátovi najevo svou podřízenost. To je evidentní hlavně při studiu jeho korespondence s nejvyšším kancléřem Českého království. Zmiňovanou frází „Vaše milosti“ používá vskutku hojně. Namátkově, v dopise z 19. ledna 1582, použil tuto frázi desetkrát. Nutno podotknout, že je dopis dlouhý zhruba stránku a půl. Je tedy jasné, že se nejvyšší kancléř těšil obrovské úctě. Samozřejmě, počet použití této fráze se liší podle délky dopisu a hlavně jeho obsahu. Nemůžeme brát jeden dopis jako určující.

¹⁰³ SOA Třeboň, inv. č. 367, sign. II C2, kart. 6, Anny Hradecké manželu Jáchymovi z Hradce, dne 1. září 1557.

¹⁰⁴ „*život na dvoře je stále při starém (...)*“, Tamtéž, dopis Albrechta z Fürstenberka Vratislavu z Pernštejna, dne 25. ledna 1578, Vídeň.

¹⁰⁵ SOA Třeboň, inv. č. 367, sign. II C2, kart. 5, dopis Mandelíny z Hradce bratru Jáchymovi z 21. ledna 1559; srov. A. SEDLÁČEK, *Hrady IV.*, s. 25- 26.

¹⁰⁶ SOA Třeboň, inv. č. 367, sign. II C2, kart. 6, dopis Anny Hradecké z Rožmberka manželu Jáchymovi z Hradce, dne 12. května 1556.

¹⁰⁷ „*hraběnky z Florencie a Portugalska obě zemřely*“ Fürstlich Fürstenbergisches Archiv, dopis Albrechta z Fürstenberka Vratislavu z Pernštejna, dne 21. dubna 1578.

¹⁰⁸ P. MAREK (ed.), *Svědectví o ztrátě starého světa*, s. 37, Vídeň.

¹⁰⁹ „*tak jak dá bůh*“ Fürstlich Fürstenbergisches Archiv, dopis Albrechta hraběte z Fürstenberka Alžbětě z Pernštejna, dne 5. srpna 1587, Přerov.

Pokud se dopis týká důležitých informací a novinek, těmito zdvořilostními frázemi a obraty šetří a nechává je většinou až na závěr. Nikdy neopomine vyjádřit svou zdvořilost a podřízenost, a to už na začátku a poté i na konci. V případě, že dopis není příliš obsáhlý a pisatel nemá tolik novinek a informací, které by adresátovi předal, zdvořilostními frázemi, přáními dobrého zdraví a zachování Boží přízně nešetří. Zhruba polovinu nejednoho dopisu tvoří pouze zdvořilostní fráze, otázky ohledně zdraví a různé odkazy na Boží milosrdenství. Albrecht z Fürstenberka, v práci o tom bude ještě řeč, byl agentem a informátorem Vratislava z Pernštejna. Pokud se mu nepodařilo získat potřebné informace nebo se zrovna nedělo nic, co by mohlo Vratislava z Pernštejna zajímat, řešil své informativní dopisy touto cestou. Prostě se s nejvyšším zájmem a zdvořilostí vyptával na zdraví celé rodiny, popisoval své cesty, popřípadě se zmínil o své manželce nebo matce.

Dopisy byly většinou posílány poštou a hrozilo nebezpečí přepadení poštovního vagónu, který mimo korespondenci přepravoval také peníze a cennosti. V lesích okolo stezek se ukrývali lapkové a přepadení poštovního vagónu jim skýtalo možnost rychlého obohacení. Byla tedy nutná i jakási cenzura a obezřetnost, pokud by si dopis přečetl někdo jiný než adresát, nesměl obsahovat žádné kompromitující myšlenky. Alžbětina sestra Polyxena to spolu se svým manželem Zdeňkem Vojtěchem například řešila používáním španělštiny a přezdívek.¹¹⁰ Podobné šifry v korespondenci Albrechta z Fürstenberka nenajdeme. K odeslání pošty bylo rovněž možné využít šlechtických přátel, kteří podnikali své cesty v rámci monarchie i za její hranice „*der schreiben so Egnaden durch den Baltazar Trutson uberschicken haben lassen (...)*“.¹¹¹ Třetí možností bylo poslat list prostřednictvím kurýra (posla)¹¹² „*den schreiben ist mir heitigen morgens fast umb 8 Uhr durch der CURIER halber uberanttwarett worden (...)*“.¹¹³ Tato služba byla sice rychlejší než poštovní, ale také mnohem nákladnější. Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic služby kurýra při posílání dopisů manželce příliš často nevyužíval. Pouze v případech, že kurýra vypravil sám císař, měl Lobkovic povolené připojit i dopis pro svou manželku.¹¹⁴

Témata obsažená v korespondenci Albrechta z Fürstenberka nejvyššímu kancléři, můžeme rozdělit do tří pomyslných skupin. První a poměrně rozsáhlou část tvoří

---

¹¹⁰ P. MAREK (ed.), *Svědectví o ztrátě starého světa*, s. 31.

¹¹¹ „*dopis jsem Vaše milosti poslal skrze Baltazara Trutsona*“, Fürstlich Fürstenbergisches Archiv, dopis Albrechta z Fürstenberka Vratislavu z Pernštejna, bez data.

¹¹² P. MAREK (ed.), *Svědectví o ztrátě starého světa*, s. 35.

¹¹³ „*dopis jsem dostal od posla dnes skoro v osm hodin ráno (...)*“ Fürstlich Fürstenbergisches Archiv, Dopis Albrechta hraběte z Fürstenberka Vratislavu z Pernštejna, dne 22. ledna 1578, Vídeň.

¹¹⁴ P. MAREK (ed.), *Svědectví o ztrátě starého světa*, s. 35.

informace týkající se příprav svatby Albrechta z Fürstenberka s Alžbětou z Pernštejna. K dispozici jsem měla pouze dopisy Albrechta z Fürstenberka adresované Vratislavu z Pernštejna. Pohled Vratislava z Pernštejna a jeho odpovědi na tyto dopisy zůstávají neznámé. Nicméně rozboru těchto informací se bude věnovat příslušná kapitola o sňatku a manželství. Druhou, neméně obsáhlou část, tvoří informace týkající se různých novinek, informace ohledně obecného dění, situace u dvora nebo na cestách, které byly v případě Albrechta z Fürstenberka velmi časté. Další část tvoří informace o císaři a císařovně, popřípadě dalších členech habsburského rodu. Zmiňuje se o císařově zdraví, politických záležitostech a dění u dvora.

Část informací se týká rovněž rodiny, tedy manželky a dětí. V některých dopisech nejsou žádné zmínky, jindy informuje o narození potomka nebo o nějaké nemoci. Několikrát píše o lásce ke své ženě, což není zcela obvyklé. Vychází to z dobového vnímání žen, které platilo i v aristokratických kruzích. Ženy byly obvykle zmiňovány jako manželky nebo matky.¹¹⁵ V této korespondenci Albrecht z Fürstenberka několikrát lituje, že nemůže být v Praze a že mu jeho žena chybí. Ovšem nabízí se rovněž možnost, že manželka cestovala s ním, tedy pokud jí to umožnil zdravotní stav. Konkrétněji se obsahu dopisů budou věnovat příslušné kapitoly.

Zkoumané dopisy Albrechta z Fürstenberka manželce Alžbětě spadají do roku 1587, tedy devět let po sňatku. Pocházejí z doby, kdy už se manželé těšili ze šesti potomků.¹¹⁶ Albrecht z Fürstenberka byl plně zaměstnán u dvora, a pokud manželka necestovala s ním, byli pouze v písemném spojení. V dopisech informuje svou ženu o cestách, problémech a starostech. Nikdy se nezapomene zeptat na děti a pozdravovat je. Z hlediska stylistické stránky korespondence i zde platí, že dodržoval ustálenou formu pěti oddílů. Oslovení, které používá, je v každém dopise skoro stejné, mění se jen slova, která ale mají podobný význam: *"Wolgebornn freuntliche herzlíebste alte, dir seyne interzeit mein getreue willige dienst alle herzli-che lieb und treue zu nor (...)"*.¹¹⁷ Oproti Zdeňku Vojtěchu Popelovi z Lobkovic, který svou paní oslovuje „zlatá kněžno“, „duše“, „jediné potěšení“, „cukrová pusinko“, „kněžno perel“ či „nejkrásnější manželko“¹¹⁸, se zdá oslovení Albrechta z Fürstenberka poněkud neosobní. Poměrně emotivní oslovení

---

¹¹⁵ B. BASTL, *Formen und Gattungen frühneuzeitlicher Briefe*, s. 805.

¹¹⁶ podle J. KOTYK, *Alžběta Fürstenberská z Pernštejna (1557- 1609)*, s. 67.

¹¹⁷ „Urozená milá, nejsrdečnější, po celý tvůj život ti slibuji svou srdečnou, láskyplnou a věrnou službu (...).“ Fürstlich Fürstenbergisches Archiv, dopis Albrechta z Fürstenberka Alžbětě z Pernštejna, dne 24. ledna 1587, Český Brod.

¹¹⁸ P. MAREK (ed.), *Svědectví o ztrátě starého světa*, s. 26.

používá i Anna Hradecká z Rožmberka, která oslovuje svého manžela Jáchyma z Hradce „*pane bratře můj milý*“ nebo „*můj nejmilejší, jediný pane*“ a nikdy nezapomene prosit o informace o manželově zdraví a rovněž ho nabádá, aby se za ní vrátil na Jindřichův Hradec. Na druhou stranu fakt, že Albrecht z Fürstenberka své ženě tykal, dává náznak, že jejich vztah mohl být intimní a srdečný. Z lobkovické a hradecké korespondence je patrné, že si oba manželské páry vykaly. Albrecht z Fürstenberka je více emotivní jen při rozloučení. „*Dein mit allen herzlichen treuen Alberln vom herzlichsten Lieseln*“.¹¹⁹ Tím dává dostatečně najevo, že mu jeho paní není lhostejná. Na jiném místě píše, aby políbila děti a pokud bude chtít, aby napsala.¹²⁰ O vzájemné náklonnosti může svědčit dopis z 15. dubna 1587. V tomto dopise oznamuje své paní, že dopis, který mu poslala dne 9. dubna, k němu dorazil až včera (14. dubna) a nyní odpovídá a doufá, že ji jeho psaní potěší.¹²¹ Podobně píše Anna Hradecká z Rožmberka „*(...) není té věci pod nebem, k[t]jerý bych se více potěšiti mohla jako tím, že se s Va[ší] [Milos]tí již bohda brzy shledám*“.¹²²

Jak již bylo zmíněno výše, individualita, pocity a emoce se v raně novověké korespondenci neobjevují tak často, jak jsme tomu zvyklí my v dnešní době. Výrazné formy vyznání lásky, ať už mezi manželi, ale rovněž mezi rodiči a dětmi, jsou v dobové korespondenci zastoupeny jen zřídka.¹²³ Nicméně při studiu této korespondence se zdá, že tomu ne vždy tak bylo. Albrecht z Fürstenberka nevyznává své ženě lásku, ale píše jí, že mu chybí a že se těší, až budou spolu. V korespondenci lobkovického a hradeckého páru je láska a vysoká úcta k druhému protějšku cítit o něco více. Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic zakončoval své dopisy manželce slovy „*věrný manžel a otrok*“.¹²⁴ Je evidentní, že ne každá dobová korespondence postrádala vyznání lásky a náklonnosti, spíš to jen nebylo tolik obvyklé jako dnes.

V oddíle *exordium* Albrecht z Fürstenberka obvyčejně poděkuje za dopis, informuje o tom, kde se zrovna nachází, co obnáší jeho cesta, jak se mu cestuje a kdy by měl dorazit do cíle. Neopomínají ani prosby a díky k Bohu. V části *naratio* svěřuje, co se zrovna děje.

¹¹⁹ „*Tvůj věrně a srdečně oddaný Albrecht ze srdce Lise*.“, Fürstlich Fürstenbergisches Archiv, dopis Albrechta z Fürstenberka Alžbětě z Pernštejna, dne 15. dubna 1587, „Gahr“.

¹²⁰ „*(...) küss mir die Kkinder und wilste mir schreiben so faste alle Tag gute gelegenheit (...)*“, tamtéž, dne 7. srpna 1587, Přerov.

¹²¹ „*dein schreiben vom 9. april habe ich gestern empfangen, will du an so wohl mit meinen schreiben zufrieden*“, tamtéž, dne 15. dubna 1587, „Gahr“.

¹²² SOA Třeboň, inv. č. 367, sign. II C 2, kart. 6, dopis Anny Hradecké z Rožmberka Jáchymovi z Hradce z 21. července 1558, srov. F. DVORSKÝ, *Staré písemné památky*, s. 102- 103.

¹²³ M. SCHEUTZ- H. TERSCH, *Selbstzeugnisse der Frühen Neuzeit. Der lange Weg der schriftlichen Selbstvergewisserung*, s. 825.

¹²⁴ P. MAREK (ed.), *Svědectví o ztrátě starého světa*, s. 26.

Častým tématem je zdraví. Například v dopise z 5. srpna svěřuje své ženě, že ho bolí žaludek a vůbec mu není dobře. V jiné části téhož dopisu popisuje své paní lov, kterého se zúčastnil společně s císařem.¹²⁵

Jak bylo naznačeno na začátku, dopisy tchánovi a manželce pocházejí z jiné doby. Chronologicky byla dříve korespondence Albrechta z Fürsteberka s Vratislavem z Pernštejna, která pochází ještě z doby před svatbou s Alžbětou z Pernštejna a pokračuje ještě pět let po svatbě. Začnu tedy s představením této korespondence a k dopisům Albrechta z Fürstenberka s manželkou se dostanu v další kapitole.

---

¹²⁵ Fürstlich Fürstenbergisches Archiv, dopis Albrechta z Fürstenberka Alžbětě z Pernštejna, dne 15. srpna 1587.

3. Albrecht z Fürstenberka v klientské síti Vratislava z Pernštejna

Vztah Vratislava z Pernštejna s Albrechtem z Fürstenberka nebyl, jak již bylo naznačeno, pouze v rámci rodinných vazeb, ale překračoval ho vztah klientský. Zde je nutno zmínit a popsat, co to vlastně ten *klientský vztah* je. Pro raně novověkou společnost byly tyto vztahy velmi důležité a tvořily její základ.¹²⁶ V souvislosti s *klientským vztahem* si musíme uvědomit, že se jedná o vztah nerovných osob (*patron* a *klient*), ve kterém patron poskytuje podporu a ochranu klientovi. Klientské vztahy se dají těžko systematizovat a nelze s určitostí jasně říci, co obnášely. Jednotlivé vztahy se totiž lišily a procházely neustálým vývojem, který byl ovlivněn postavením a potřebami patrona i klienta. Jejich zpětné zkoumání je značně komplikované, protože jedna osoba mohla být klientem více pánů a naopak, nebo klient jednoho šlechtice mohl být zároveň i patronem jiného šlechtice.¹²⁷ Je to složitá síť, která je těžko postihnutelná.

Hlavní pramen, díky kterému můžeme tyto vazby alespoň částečně sledovat a rozklíčovat, je korespondence. Vysledovat v korespondenci klientský vztah není vždy jednoduché, protože se často překrývá s jinými vztahy nebo pouty. Nejčastěji se překrývá s příbuzenskými vztahy. V případě zde sledované korespondence Albrechta z Fürstenberka a Vratislava z Pernštejna je klientský vztah protnutý se vztahem tchán-zeť. V některých případech může nastat problém s odlišením klientského a jiného, například rodinného vztahu. Ani z oslovení nemusí být patrné, že se jedná o vztah patron-klient.¹²⁸ Šlechtici se nejčastěji označovali slovem *přítel* a z toho lze jen těžko odvodit, zda se jedná o *přátelský vztah* nebo *klientskou vazbu*.¹²⁹

O klientských vazbách můžeme hovořit již v husitské době. Tehdy to byl vztah převážně militárního charakteru. Klient byl v případě nutnosti připraven postavit se jako spolubojovník vedle svého pána. V 15. století se vytvářely velmožské domény, a to často na úkor malých sousedů.¹³⁰ Většina klientských vztahů pro toto období, které pomyslně skončilo nástupem Habsburků na český trůn, představovala vztahy pouze na regionální úrovni. Obrat nastal s nástupem Ferdinanda I. na český trůn. Kromě ostatních změn, které s sebou habsburská dynastie přinesla nebo které zavedla, zaznamenaly zásah i klientské vztahy. Panovník a jeho moc rostla, stal se patronem a poskytovatelem různého kapitálu.

---

¹²⁶ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 657.

¹²⁷ Tamtéž, s. 659.

¹²⁸ Tamtéž.

¹²⁹ Oslovení přítel má v raném novověku rozsáhlou působnost a může znamenat různě silná pouta. O definici slova přítel v raném novověku více P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 641- 661.

¹³⁰ Tamtéž s. 666.

Vytvářel si vlastní klientskou síť složenou ze šlechty mnoha národů, aby tak pokryl celou svou doménu a všechny zájmy. Tím pádem začala klientská síť přesahovat regionální úroveň a vznikla z ní celospolečenská a nadnárodní skupina aristokratů napříč celou habsburskou doménou. Jednoduše řečeno, panovník nemohl uplatňovat svou moc bez šlechty a šlechta nemohla fungovat bez panovnickovy přízně. Aby Ferdinand I. posílil a upevnil svou pozici, potřeboval fungující síť závislostních vazeb. Na místech, kam tato síť nedosáhla, měl slabou pozici a neustále zde hrozilo nebezpečí podtrhnutí jeho pozice. Vidíme, že klientské vztahy představovaly, nebo lépe řečeno garantovaly, stabilitu panovnickovy moci a pozice. Ferdinand I. začal ihned po nástupu na český a uherský trůn v roce 1526 budovat klientskou síť se zdejšími šlechtici. V tomto případě bylo vybudování sítě klíčové, protože šlo nejen o udržení dosavadní pozice, ale i o konsolidaci moci na nově získaném území. V Čechách a Uhrách bylo potřeba začít od nuly. Zde nešlo o upevnění moci, ale o její získání a až následně upevnění a udržení.

Ferdinand I. se stal novým patronem celé řady šlechticů, kteří do nynějška sami byli patrony jiných šlechticů. Z patronů se tak nově stali i klienti. Jednoduše řečeno, hráli hned dvojí roli. Byli patrony vlastních klientů a zároveň se stali klienty panovníka či dalších členů panovnického rodu.¹³¹

Klientské vztahy byly pro panovnickovy klienty, kteří neměli možnost pobývat u dvora, klíčové. Dvůr jakožto střet veškerých mocenských a politických aktivit představoval i nebezpečí, a to hlavně pro ty, jež jejich úřad poutal daleko od panovníka. Pro šlechtice, který obstarával svůj udělený úřad mimo dvůr, bylo nezbytně nutné mít na dvoře svého klienta, který ho informoval, v případě potřeby hájil jeho zájmy a bránil ho před pomluvami.¹³² Bez přímluvců nebylo možné dosáhnout takřka ničeho a už vůbec nebylo možné si udržet svou pozici. Poptávka po úřadech byla obrovská a tím pádem vznikaly i rozsáhlé zákulisní hry, které očerňovaly určité jedince na úkor jiných. Jisté je, že patron poskytoval klientovi ochranu a různé milosti. Oproti tomu klient měl za úkol hájit svého patrona, dohlížet, aby nikdo neposkrvnil jeho dobrou pověst, snažit se, pokud to bylo možné, rozšiřovat moc svého patrona a v neposlední řadě také informovat o všem, co se dozví.¹³³ Albrecht z Fürstenberka a Vratislav z Pernštejna měli právě takto popsany vztah. Z hlediska informací vycházejících z jejich korespondence je jasné, že hlavní náplní činnosti klienta Albrechta z Fürstenberka bylo poskytovat svému patronovi

---

¹³¹ Tamtéž, s. 667.

¹³² P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 673.

¹³³ P. MAREK, *Pernštejnské ženy*, s. 116- 117.

informace o tom, co se děje u dvora a jak pokračuje řešení různých dohodnutých záležitostí.

Vratislav z Pernštejna jako nejvyšší kancléř království Českého měl vlivné postavení a měl velmi blízko k panovníkovi. Byl ale vázán svým úřadem a také vlastním klientským vztahem k panovníkovi. Často cestoval a nemohl být stále přítomen u dvora. Potřeboval tedy své klienty, šlechtice, kteří se pohybovali u dvora a tudíž mu poskytovali potřebné informace a zprávy. Všechny politicky činné osoby potřebovaly klientské sítě, díky kterým měly neustálý přehled. Tito klienti informovali svého patrona na oplátku za to, že jim umožnil dvorskou kariéru nebo za jiné výhody.¹³⁴

Jak již bylo naznačeno výše, sňatkem Albrechta z Fürstenberka s Alžbětou z Pernštejna vznikla další oboustranně výhodná aliance. Krom věna a kontaktů získal Albrecht z Fürstenberka významného patrona, který byl váženou osobností na obou hlavních habsburských dvorech a zároveň měl dobrou pozici v české stavovské obci. Kvůli svým úředním povinnostem Vratislav z Pernštejna cestoval mezi Prahou, vídeňským dvorem a na různých diplomatických cestách ve službách habsburskému domu. Právě z důvodu častých cest potřeboval průběžné informace o domácím i obecném dění. Ty získával prostřednictvím sněmovních propozic, soudních nálezů, královských mandátů, tištěných sněmovních artikulů a rovněž z písemných relací zemských úředníků.¹³⁵ K tomu se dochovala bohatá osobní, česky psaná korespondence, ze které je patrný přísun informací od české i moravské šlechty. Informace mají záběr od lokálních problémů přes politiku až po dění u dvora.¹³⁶ Jak již bylo naznačeno, informační zdroje byly pro zaneprázdněného kancléře velmi důležité. Potřeboval mít přehled o aktuálním dění u dvora i ve stavovských institucích, zejména z jednání, kterých se nemohl osobně účastnit.

V české korespondenci Vratislava z Pernštejna můžeme kromě politických záležitostí najít také zprávy z Prahy. Informace o české metropoli byly pro kancléře pobývajícího na vídeňském dvoře klíčové. O aktuálním dění ho od konce 60. let zpravovali nejvyšší sudí a později nejvyšší komorník Jan z Valdštejna, podkomoří královských měst Burian Trčka z Lípy, karlštejnský purkrabí Jan Vchynský ze Vchynic a nejvyšší písař Mikuláš

---

¹³⁴ Více V. BŮŽEK, *Šlechta ze zemí Koruny české na habsburských dvorech v předbělohorském století*, in: V. BŮŽEK- P. KRÁL (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526- 1740)*, Opera Historica 10, České Budějovice 2003, s. 156- 157.

¹³⁵ V. BŮŽEK, *Vratislav z Pernštejna mezi Prahou, Litomyšlí a Vidní*, s. 26.

¹³⁶ Tamtéž.

Španovský z Lisova.¹³⁷ Kromě nejvyšších úředníků informovali nejvyššího kancléře i další šlechtici, kteří byli svou službou vázáni v Praze. Od nich pocházejí informace převážně o současném politickém, veřejném a kulturním dění. Hlavní záběr tvořily informace o přítomnosti nejvyšších zemských úředníků v Praze, o jejich příjezdech a odjezdech, o velikosti jejich doprovodu a veřejných aktivitách.¹³⁸ Velká pozornost je také věnována činnosti zemského soudu.¹³⁹ Stranou zájmu nejvyššího kancléře nebyly ani události na Moravě, o nichž ho zpravoval moravský zemský hejtman a později nejvyšší komorník Zachariáš z Hradce. Informoval nejvyššího kancléře o průběhu zemských sněmů v Brně a Olomouci, o problémech s obsazením moravských zemských úřadů a v neposlední řadě o finančních záležitostech spojených s tureckým nebezpečím.¹⁴⁰

Šlechtici, kteří informovali Vratislava z Pernštejna o aktuálním dění, využívali na oplátku vliv a vysoké postavení nejvyššího kancléře k prosazování vlastních zájmů a ambicí na panovnickém dvoře. Kromě kýžených informací obsahovaly jednotlivé listy také prosby o zprostředkování pobytu u panovnického dvora nebo v rezidencích říšských knížat pro syny a jiné blízké příbuzné.¹⁴¹ Například Hendrych starší ze Švamberka prosil nejvyššího kancléře o přímluvu za svého příbuzného: „*Jsouce významnější s knížaty, hrabaty i jinými pány a bejvajíc s nimi častěji nežli já (...)*“.¹⁴²

Na panovnickém dvoře Maxmiliána II. i Rudolfa II. pobýval velký počet mladých šlechticů dvořanů z rytířských i panských rodin. Tito mladí pánové se dostali do hledáčku nejvyššího kancléře, který se často znal osobně s jejich otci či poručníky.¹⁴³ Mladí dvořané se ve většině případů dostali do klientského vztahu s Vratislavem z Pernštejna. Ten pro ně představoval již několikrát zmíněného ochránce a patrona. Oni mu na oplátku poskytovali informace a aktuality z dvorského prostředí, z ciziny a z cest, na kterých doprovázeli panovníka.¹⁴⁴

Příležitostně zpravoval nejvyššího kancléře o společenském dění doplněném vlastními poznatky a komentáři, o zahraniční politice a s ní spojených problémech a o mocenských konfliktech v Evropě rovněž Vilém z Rožmberka. Vladar rodu červené pětিলisté růže

---

¹³⁷ Tamtéž, s. 28- 29.

¹³⁸ Tamtéž, s. 29- 30.

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 31, K osobnosti Zachariáše z Hradce např. V. LEDVINKA, *Rezidence a dvůr Zachariáše z Hradce v Telči (1550- 1589)*, Opera Historica 3, 1993, s. 199- 213; V. BŮŽEK- J. HRDLÍČKA a kol., *Dvory velmožů s erbem růže*.

¹⁴¹ V. BŮŽEK, *Vratislav z Pernštejna mezi Prahou Litomyšlí a Vídní*, s. 31.

¹⁴² citace z listu Hendrycha staršího ze Švamberka Vratislavu z Pernštejna z 10. 3. 1570, SOA Litoměřice, pobočka Žitenice, Lobkovicové roudničtí- rodinný archiv, sign. B 153.

¹⁴³ J. PÁNEK, *Výprava české šlechty*, s. 178- 188.

¹⁴⁴ V. BŮŽEK, *Vratislav z Pernštejna mezi Prahou, Litomyšlí a Vídní*, s. 32.

začal v šedesátých letech 16. století více vstupovat do mezinárodní politiky a v korespondenci s Vratislavem z Pernštejna tvoří velkou část informace o turecké hrozbě a nizozemském povstání stavů.¹⁴⁵

Konečně i mladý šlechtic Albrecht z Fürstenberka pobývajícím na dvoře Rudolfa II. představoval pro Vratislava z Pernštejna vhodného klienta a nejvyšší kancléř mu naopak zprostředkoval možnost upevnit své postavení a možnost seznámit se s tehdejšími politickými špičkami. Albrecht z Fürstenberka vykonával funkci nejvyššího štolby, což představovalo krom jiného i to, že byl neustále v blízkosti císaře a pohyboval se s jeho dvorem. Funkce nejvyššího štolby představovala čtvrtý nejvýznamnější dvorský úřad. Byl zodpovědný za císařskou konírnu a vše, co souviselo s dopravou, tedy koně, sedla, vozy, postroje, zároveň měl dohled nad zásobami krmiva a všeho, co bylo na cesty potřeba. Měl pod sebou několik služebníků. Když císař usedal na koně, byl to pouze nejvyšší štolba, kdo mu mohl pomoci a na cestách přebíral funkci nejvyššího komořího.¹⁴⁶

Z dopisů, které Albrecht z Fürstenberka posílal svému patronovi, později tchánovi, vyplývá, že hlavní náplní jeho klientského vztahu bylo informování. Řešili spolu různé záležitosti a spolupracovali na rozličných věcech. Z dopisů však není vždy možné pochopit, o co se vlastně jedná. Jednotlivé řešené záležitosti nejsou přesně definované. Pisatel si obvykle vystačí se slovem „*sachen*“, z něhož lze jen těžko pochopit, čeho se daná věc týká.

Podstata klientského vztahu již byla naznačena a zkoumaná korespondence jen potvrzuje, že vztah tchána a zetě přesahoval i vztah patrona a klienta. Podstatnou část dopisů tvoří agentská činnost Albrechta z Fürsteberka. Jako potvrzení existence této činnosti může posloužit tento úryvek „(...) *wol ankhumen und mit der Gotts Hilff bey Egnaden auff kinfftigen Montag oder gweiß Dienstag zu sein verhoffen hab ichs also empestellt, und verhoffe Egnaden werden die antwurt von mier selber anzuhören unbeschvirdt sein das hab ich Egnaden in eill zuschraiben underlassen nitt wollen (...)*“.¹⁴⁷ Ve většině dopisů začíná informací, po jak dlouhé době píše nebo dokonce začíná omluvou, že dlouho nenapsal. Důvody bývají různé: buď dlouhé cesty „*vorgestern freytag abends bin ich hinher Gott lob gantz glicklich und wol khummen, nitt anderst (...)* so

---

¹⁴⁵ Více o zpravodajství Viléma z Rožmberka V. BŮŽEK- J. HRDLIČKA, a kol., *Dvory velmožů červené pětileté růže*, s. 161-165 a 283; Zdeněk ŠIMEČEK, *Novinové zpravodajství v předbělohorských Čechách*, Folia historica bohemia 11, 1987, s. 287- 303.

¹⁴⁶ Např. J. KUBEŠ, *Zápas o funkci nejvyššího štolmistra na dvoře císařovny vdovy Eleonory Gonzagové*, Folia historica Bohemica 28, č. 1, Praha 2013, s. 105- 150.

¹⁴⁷ „*přijedu příští pondělí nebo úterý a odpověď Vám přivezu (...)*“, Fürstlich Fürstenbergisches Archiv, dopis Albrechta z Fürstenberka Vratislavu z Pernštejna, dne 18. prosince 1577, Regensburg.

*werdt ich bericht das dißer tag ain zeitt lang auffgeschoben“*¹⁴⁸, nebo neměl dostatek času „*ich hab nitt lengst Egnaden schreiben (...) das ander hab ich eher nitt dan biß ich von Straßburg (da ich dan 8 tag verbliben) khummen bin (...)*“.¹⁴⁹ Jindy zmiňuje, že už mu sama manželka připomněla, že se dlouho neozval, a tak tak činí nyní. „*Mein weib hatt Egnaden wiederumb anttwurt wollen geben, aber ich habs Ir nitt zuelassen wöllen, den ich besorg weill sy sunst was bledt den kopff hatt, es werde Ir schaden, und bitt also Egnaden beide sy und mich entschuldigt zue haben (...)*“.¹⁵⁰

Informace o dění jsou různé, ale ve většině případů je složité, někdy i nemožné, dopátrat se, čeho se týkají. V rámci mezinárodní situace popisuje například problémy s Francouzi „*(...) die franzosen sein uder zur Rudt zogen, es ist mier ain weill angst gewessen, weill niedemandes geweist wo sy auswöllen, die geweiß sach ist, der konig aus Frankreich sey todt, und das weder dießem kriegsvolck der Herzog von Florenz sey welcher PRETENDIEREN soll das kenigrich zu bekhummen, weill er auch ein de la casa de Medicis (...)*“, dále pokračuje „*(...) der Erzherzog Ferdinandt hatt in Elsaß und alenthalben wil volck zuesamen ge- bracht inen den Paß zuerlegen (...)*“.¹⁵¹ V lednu 1577 se zmiňuje o zemském sněmu a potřebě řešit náboženské problémy „*(...) wol vonnöten wird sein das der Landtag zu Wien bald gehawerde, damit in der religion sachen desrer ein medium gefunden und weiters nichts zubesorgen (...) die Reichshilf wol betrachtet und angelengt dazu mochte der schwendi nicht wenig nutz sein, glaubt auch wol nitt die wenigest wersach sein, wiederum er erfordert worden, das dan der Landtag zu Preßburg so spatt werden, und ir Maye. so spatt wiederumb ghen zu Prag khummen soll, wie ich dan wol auß E. gnaden schreiben vernemem khan (...)*“.¹⁵²

Vláda Rudolfa II. je spojena s náboženskými problémy a korespondence dvou, v politice se pohybujících činitelů, to jen a jen potvrzuje. Po Tridentském koncilu a přijetí Augšpurského vyznání víry sice nastoupila svoboda vyznání, ale Habsburkové jakožto

---

¹⁴⁸ „Přijel jsem, chvála bohu, předevcírem v pátek. Brzy pošlu zprávu s informacemi, ale bude to chvíli trvat.“, tamtéž, dne 28. srpna 1580, Nürnberg.

¹⁴⁹ „Dlouho jsem nepsal, protože jsem ve Štrasburku teprve 8 dní (...)", tamtéž, bez data.

¹⁵⁰ „Manželka na mě už naléhala, abych už konečně napsal a za oba se omluvil, že jsme o sobě dlouho nedali vědět (...)", tamtéž, dne 24. listopadu 1579, Blumberg.

¹⁵¹ „Francouzi se posunuli k RUDT, až je to o strach, protože nikdo neví, co chystají dál. Jisté je, že francouzský král je mrtev a že vévoda z Florencie chce v této válce odrazit postup francouzských vojsk a chce získat království, protože je známo, že má podporu Medicejských. Arcivévoda Ferdinand se s pomocí místních dostal přes Alsasko a ALENTHALTEN (...)", tamtéž.

¹⁵² „Bude nutné svolat v nejbližší době zemský sněm do Vídne, aby se našel prostředek/ řešení náboženských problémů (...) říšská rada by měla toto vybočení posoudit. Pokud by se sněm v Prešpurku opozdil, císař by přijel do Prahy o něco později (...)", tamtéž, dne 24. listopadu 1579, Blumberg.

ochránci katolické víry směřovali své poddané spíše ke katolictví, což vedlo k nepokojům. I v úřadech a na panovnickém dvoře byli prosazováni katolíci.

V literatuře byl zatím poměrně často zdůrazňován přátelský vztah Maxmiliána II. s Vratislavem z Pernštejna. Z korespondence Albrechta z Fürstenberka však vyplývá, že i císařovna Marie Habsburská měla k nejvyššímu kancléři, nejen k jeho ženě, jak bývá častěji uváděno, blízký vztah. „*haben E. Gnaden in einem fahl rechtt than, undt die Frau Kayßerin nitt verlassen, die weill sy sunst niemandes bey ir hatt, (...)*“.¹⁵³ „*Bald darauch hab ich verstanden wie das man von Prag geschriben, das Ir May: die Kayßerin nitt wol auff sein soll wie ich dan auß Egnaden schreiben so ich auch gestern empfangen verstanden hab, ist mier treulich laidt, der allmachtig Gott wölle sy in langen leben erhalten, und uns die frumb Kayßerin lang lassen (...)*“.¹⁵⁴

Obecně se více informací týká císařovny, jejího zdraví a postojů k různým situacím než císaře Rudolfa II. Ten je většinou zmiňován v souvislosti s přesuny a různými cestami. Více se o něm Albrecht z Fürstenberka zmiňoval ohledně svatby, v dalších dopisech už se, jak bylo řečeno, omezuje na jeho cesty a přesuny¹⁵⁵ či konstatování, že se císař těší dobrému zdraví.

Vedle císaře a císařovny se v jednom dopise objevuje také královna Eleonora.¹⁵⁶ Je to v souvislosti s nějakým problémem, který Albrecht z Fürstenberka a Vratislav z Pernštejna řeší. Bohužel, problém není blíže specifikován a Albrecht z Fürstenberka konstatuje, že dokud nebude mít k dané záležitosti bližší informace, nebude v tomto směru podnikat žádné velké kroky. Z korespondence vyplývá, že by bližší informace měla přivést hofmistryně jeho manželky, která se před osmi dny vydala do Míšně.¹⁵⁷ Pokračování v dalším dopise už nebylo.

Krom zmínek o císaři a císařovně se v korespondenci občas objevují i jména dalších příslušníků habsburského rodu. Například arcikníže Ferdinand figuruje v několika dopisech, ale vždy se jedná jen o krátkou zmínku „*gestern ist der Herzog Ferdinandt alhir ankhumb*“¹⁵⁸ nebo „*morgens zeuchtt der Erzherzog Ferdinandt wi- derumb von*

¹⁵³ „*Vaše milosti, činíte správně, že neopouštíte císařovnu, protože u nikoho nemá takovou důvěru jako u vás.(...)*“ Fürstlich Fürstenbergisches Archiv, Dopis Albrechta z Fürstenberka Vratislavu z Pernštejna, dne 25. srpna 1577, Heiligenberg.

¹⁵⁴ „*Podle informací z Prahy to vypadá, že císařovně není příliš dobře, jak jsem psal už včera. Doufám, že nám všemohoucí bůh císařovnu ještě zanechá, (...)*“ , tamtéž, dne 25. ledna 1578, Vídeň.

¹⁵⁵ „*Ir Maye: möchten gehen Wiehn khummen, das ist noch regeweiß, aber schwerlich wierdt es vor osteren beschehen khinden (...)*“ , tamtéž, dne 22. března 1578, Prešpurk.

¹⁵⁶ „*das unser Herr die Königin Elenor auch aus dießen Jamerthall ervüorert, haben mir mitt sunderen laitt verstanden (...)*“ , tamtéž, dne 16. dubna 1580, Blumberg.

¹⁵⁷ Tamtéž.

¹⁵⁸ „*včera přicestoval kníže Ferdinand*“ , tamtéž, dne 21. dubna 1578, Vídeň.

*hiennen auff Salzburg und von dann auff Ispruck den Inen ist zeitung khumenn des der Herzog von Saffoy und Pranuschweig zue Ir durchleich hie khumen sollen (...)*¹⁵⁹

Dále v dopisech figurují informace týkající se obecného dění: například „*Herr Berchdoldt von Königegg hatt schon hochzeytt gehaptt mit der graffin von Zimmer (...)*“.¹⁶⁰ Po této informaci si Albrecht z Fürstenberka povzdechl, že je mu to líto, protože s ní počítal pro svého bratrance.¹⁶¹

Doklad o tom, že i po opuštění dvora zůstávala Alžběta z Pernštejna stále v kontaktu s císařovnou vdovou Marií Habsburskou, podává i informace Albrechta z Fürstenberka v jednom z dopisů Vratislavu z Pernštejna, kde ho mimo jiné zpravuje o zdravotním stavu své ženy po porodu. Dne 27. října se totiž fürstenberskému páru narodila první dcera Marie. „*Mein weib ist schon vor ettlich tagen auffgestanden, ist gleichwohl was bleich und verfallen aber sy nimpt alle tag augenscheilich wiederum zue und ist gar wol auff ißet wol, aber schlafftt noch Iren alten brauch noch gar wenig, ich verhoff, es wirdt noch und noch alles wider khumen (...)* mein weib hatt auch gleich anfachen der Kayßerin zueschreiben, aber der kopff hatt Ir anfahen ve zue thunn also hab ich nitt gevöllt das sy mehr schreiben sollen, weill Ir sunst der Kopff noch bledt und schwach (...)“.¹⁶² Další korespondenci udržovala hraběnka z Fürstenberka například s Alžbětou Habsburskou.¹⁶³ Je tedy evidentní, že i po opuštění dvora zůstalo přátelství a náklonnost ze strany habsburských žen. Zmínka „*khan man weib der Kayßerin auch der fun meldung thun*“¹⁶⁴ svědčí o tom, že manžel občas využil manželčiny konexí.

Očím Albrechta z Fürstenberka neunikl ani přesun císařovny vdovy Marie Habsburské z Prahy do Španělska v roce 1581 „*der Kayßerin von Prag nacher Hispanichen veraißen verstanden*“.¹⁶⁵ Císařovna se po smrti Maxmiliána II. nejprve usadila v Praze a později v roce 1581 odcestovala s dcerou Markétou do rodného Španělska, kam dorazily o rok

---

¹⁵⁹ „*Zitra budu arcivévodu Ferdinanda o všem informovat a pojedu s ním od Salzburku po Insbruk. Také by měli dorazit vévoda z Pasova a Brunšvicka (...)*“, tamtéž, dne 13. července 1578, Linz.

¹⁶⁰ „*Pan Leopold von Könnigseg měl svatbu s hraběnkou von Zimmer (...)*“, tamtéž, dne 30. listopadu 1580, Blumberg.

¹⁶¹ „*es sollt mitt zeÿtt ain heÿ- rahtt geben mitt veser von Pollwaill*“, tamtéž.

¹⁶² „*Manželka vstala teprve před několika dny, ale stále je ještě bledá. Každým dnem manželka začala být blíže k nám. Oproti běžnému zvyku ale spí stále ještě málo, ale doufám, že se to brzy zlepší a vše se vrátí do starých kolejí (...)* manželka začala psát císařovně, ale začala jí bolet hlava, tak jsem nechtěl, aby pokračovala. Ještě je zesláblá a bledá (...)“, tamtéž, dne 24. listopadu 1579, Blumberg.

¹⁶³ např. P. MAREK, „*Tre bone amye*“, TÝŽ, *Pernštejnské ženy*.

¹⁶⁴ „*manželka by mohla informovat císařovnu*“, Fürstlich Fürstenbergisches Archiv, Dopis Albrechta z Fürstenberka Vratislavu z Pernštejna, dne 24. listopadu 1579, Blumberg.

¹⁶⁵ „*Císařovna se z Prahy vydala do Španělska*“, tamtéž, dne 10. srpna 1581, Blumberg.

později. Císařovna vstoupila do kláštera Descalzas Reales na Villa Monte, ale až do smrti zasahovala do politiky.

Další pomyslný okruh informací tvoří drobné zmínky o dvořanech a různých lidech, se kterými se Albrecht z Fürstenberka setkal. Příkladem může být Wolfgang Rumpf „*der Rumpf ist krankh, ettlich tag aus dem zimmer nitt khumen*“¹⁶⁶ nebo již zmíněný Adam z Dietrichštejna, se kterým byl Albrecht z Fürstenberka v kontaktu kvůli svatbě.¹⁶⁷

V dopisech Vratislavovi z Pernštejna Albrecht podává informace i o vlastních záležitostech, například o tzv. messkirchenském dědictví.¹⁶⁸ Tento problém řešil Albrecht z Fürstenberka společně se svými bratřenci na základě již zmíněné dohody o rodinném majetku. Mimo jiné upravoval tento pakt i dědictví, přijímání a udělování léna.¹⁶⁹ V dopise Vratislavu z Pernštejna se konkrétně zmiňuje o tom, že setrvává na svém názoru, že nelze získat toto dědictví, aniž by to nabouralo přátelské vztahy. Přátelskými vztahy má patrně na mysli vztahy s hrabaty Heinrichem a Joachimem. Do řešení problému je patrně zasvěcena i matka Albrechta z Fürstenberka. Informuje, že pro tuto záležitost vznikla komise, která by to měla projednat a vyřešit, nicméně z dopisu vyplývá, že v konečném důsledku nemá Albrecht z Fürstenberka o toto dědictví zájem, ale nechce ten problém nechat ležet na své paní matce.¹⁷⁰ O problému s dědictvím se Albrecht z Fürstenberka znovu zmiňuje v několika dalších dopisech, například ze 14. prosince 1581 a v dalším, nedatovaném listě. Další potíže s majetkem, které se patrně netýkají výše zmíněného dědictví, popisuje v listopadu 1579. Informuje Vratislava z Pernštejna o tom, že jednal se svým kmotrem ohledně majetku, resp. léna. Jedná se pouze o kusou zmínku, která není dále rozvíjena.¹⁷¹ V jednom z nedatovaných dopisů dokonce oznamuje, že se na „chámském“ procesu vzdal dědictví a v těchto dnech ještě pokračují jednání s matkou a bratřenci.¹⁷²

Téma dědictví a jednání s hrabaty Heinrichem a Joachimem prostupují několika dopisy. Navíc pod signaturou, pod kterou jsou uloženy dopisy Albrechta z Fürstenberka Vratislavu z Pernštejna, jsou rovněž dopisy hrabat Heinricha a Joachima Albrechtu z Fürstenberka týkající se právě zmiňovaného dědictví. Zde se objevuje možnost dalšího

---

¹⁶⁶ „*Rumpf je nemocný. Už několik dní nevyšel z pokoje.*“, tamtéž, dne 25. ledna 1578, Vídeň.

¹⁶⁷ Např. tamtéž, dne 25. ledna 1587.

¹⁶⁸ Jedná se o jednu z linií Fürstenberků.

¹⁶⁹ A. P. LUTTENBERGER, *Das Haus Fürstenberg vom frühen Mittelalter bis ins 19. Jahrhundert*, s. 20.

¹⁷⁰ Fürstlich Fürstenbergisches Archiv, Dopis Albrechta z Fürstenberka Vratislavu z Pernštejna, dne 16. dubna 1580.

¹⁷¹ Tamtéž, dne 10. listopadu 1579.

¹⁷² Tamtéž, 16. dubna 1580.

výzkumu, který už by se netýkal rodinných vztahů Pernštejnů a Fürstenberků, ale spíše jen vztahů mezi dvěma fürstenberskými liniemi. Tato problematika už nespadá do tématu předkládané práce.

4. Sňatek, manželství a manželská korespondence Albrechta z Fürstenberka

Sňatek v aristokratickém prostředí nebyl jen spojením muže a ženy, ale byl považován za významný společenský, kulturní, často i politický krok. Svatba byla veřejnou záležitostí, která se odehrávala podle předepsaných pravidel. Aristokraté se až na výjimky nebrali z lásky, ale z nějaké praktické pohnutky. Obecně se předpokládalo, že láska a vzájemný cit přijde až po svatbě v rámci manželského soužití.¹⁷³ Láska se mohla objevit, ale nebyla primárním aspektem při uzavírání sňatků. „*Žeň se ušima a ne očima,*“ říká Jan Hasištejnský svému synovi.¹⁷⁴ Podle Beatrix Bastl byly hlavními cíli majetkové záležitosti, tedy co největší hospodářský profit, samozřejmě rovnost postavení partnerů ve společenské hierarchii, zachování rodové kontinuity a zabezpečení rodového majetku.¹⁷⁵ Při hledání vhodného protějšku měly jít emoce stranou a člověk se měl řídit racionálními argumenty a potřebami, jako byly peníze a majetek, sociální postavení, titul, ale i reprodukční schopnosti, tedy pravděpodobnost zplození potomka.¹⁷⁶ Poslední jmenovaná část nemusela být vždy důležitá. Pokud se chtěl šlechtic oženit podruhé a měl své nástupce z předchozího manželství, mohl toto kritérium při hledání nevěsty opominout a zaměřit se na jiné. Zpravidla to býval majetek.

Aktivita při výběru partnerky pocházela od ženicha, pokud žil jeho otec, tak od otce ženicha. Pokud si muž vybíral partnerku sám, musel dbát na určitá pravidla. Důležitý aspekt výběru, jak již bylo zmíněno, představovala urozenost. Pokud ženich pocházel z panského rodu, vybíral si manželku také z panského rodu. Manželky z řad rytířstva nebyly u mužů v panském stavu obvyklou volbou, ale i takové případy najdeme. Dalším neopominutelným požadavkem byl majetek. Ženich si hledal nevěstu, která patří do rodiny s podobně velkým majetkovým zázemím. Manžel získal s nevěstou také její věno, které bylo přímo úměrné majetku obou rodů. Mohlo to být ale také překážkou, protože muž dával své budoucí manželce tzv. *obvěnění*, což bylo zajištění v případě jeho

---

¹⁷³V. BŮŽEK- J. HRDLIČKA, *Rodinný život*, s. 146.

¹⁷⁴ „*Chcešli se ženiti, hled' šlechtemosti a zachování rodičův, a žeň se ušima a ne očima, a raději kterouž pojiti chceš, zvěz, a na místo přezvěz její obyčeje, než měj a ptej se na těch, kdožby jejích obyčejů svědomi byli, aby se nezklamal, a v angelské postavě aby sobě čerta nepojal.*“ F. B. KVĚT (ed.), *Urozeného Pána Pana Jana z Lobkovic na Hasištejně správa a naučení jeho synu Jaroslavovi o tom, co činiti a co nechati, a kterak se a pokud v čem zachovati má*, Praha 1851, s. 13.

¹⁷⁵ B. BASTL, *Manželstvo a výběr partnera v Rakúsku v ranom novoveku*, in: T. LENGYELOVÁ (ed.), *Žena a právo: právne a spoločenské postavení žien v minulosti*, Bratislava 2004, s. 164- 167.

¹⁷⁶ V. BŮŽEK- J. HRDLIČKA, *Rodinný život*, s. 258.

předčasné smrti. U panny se mohlo jednat i o dvojnásobek výše věna, což mohlo pro rodinu ženicha představovat obrovskou finanční zátěž.¹⁷⁷

Když si muž vyhlédl nevěstu, začal rituál námluv. Zde byli muži ku pomoci jeho známosti a přátelé, díky nimž hledal vhodnou příležitost k seznámení se se svou vyvolenou a její rodinou. V českých zemích se hledala manželka obvykle mezi domácí šlechtou. U některých rodů patřilo k tradici, že si jejich příslušníci vybírali partnery ve spřízněných rodinách. Mohl být kladen důraz na rodovou tradici, takže manželka musela zapadat do rodinné strategie a případně ji s ženichem pojila rodová paměť.¹⁷⁸ Domácí sňatkový trh byl kvůli vysokým požadavkům na urozenost dost omezený, takže se nezdá setkáváme s uzavíráním manželství mezi blízkými příbuznými. K tomu byl sice potřeba církevní dispens, ale pro aristokraty nebyl problém tento souhlas získat. Příklad můžeme vidět u staršího bratra Alžběty z Pernštejna, Jana z Pernštejna, který se v roce 1587 oženil se svou sestřenicí Marií Annou Manrique de Lara y Mendoza.

Sňatky mezi příbuznými nebyly ničím neobvyklým. Naopak. Novým svazkem se ještě více upevňovaly rodinné a přátelské vazby. Mimo to měly tu výhodu, že věno a majetek zůstávaly v rodině.¹⁷⁹ Dalším důležitým aspektem byla víra, protože ta hrála v raném novověku velmi důležitou roli v životě každého jedince, nejen šlechty. V Čechách vedle sebe žili lidé různých konfesí a od 16. století vyznávaly protestantské církve i některé starobylé panské rody.¹⁸⁰ Mohlo se stát, že snoubenci byli různého vyznání. K tomu ale docházelo zřídka. K jejich ještě výraznějším omezením došlo po Tridentském koncilu.

Pokud šlechtic nenašel nevěstu doma, mohl pátrat v zahraničí. V raném novověku, hlavně po nástupu Habsburků po roce 1526, se i v našem prostředí začaly uplatňovat zásahy panovníka do šlechtických sňatků. Ferdinand I. považoval za nutné propojit za pomoci sňatků šlechtu různých částí monarchie. Tyto sňatkové aliance dopomohly integraci středoevropské šlechty k habsburskému dvoru a vzniku nadnárodní šlechty. Tato zvláštní skupina jedinců okolo habsburského dvora vznikala spojováním šlechticů z různých zemí v rámci prostoru ovládaného Habsburky. Jejich význam a vliv rostl a s tím bylo potřeba získat i oporu, kterou měla tvořit loajální šlechta. V Čechách to ale nebylo úplně lehké, protože zdejší šlechta lpěla na svých výsadách a dávala přednost sňatkům

---

¹⁷⁷ Více B. BASTL, *Tugend, Liebe, Ehre. Die adelige Frau in der Frühen Neuzeit*, Vídeň 2000, s. 76- 83.

¹⁷⁸ Více V. BŮŽEK- P. KRÁL (edd), *Paměť urozenosti*, Praha 2007.

¹⁷⁹ B. BASTL, *Tugend*, s. 53.

¹⁸⁰ viz. V. BŮŽEK- J. HRDLIČKA-P, KRÁL- Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 141- 156. nebo Anna OHLÍDALOVÁ, *Konfessionalisierung: ein Paradigma der historischen Frühneuzeitforschung und die Frage seiner Anwenbarkeit auf Böhmen*, *Studia Rudolphina* 3, 2003, s. 19- 28.

s domácími rody. Stejná situace panovala, i pokud se jednalo o službu. Čeští páni dávali přednost zemským úřadům před dvorskými. Snaha vytvořit loajální šlechtu oddanou panovnickému dvoru byla tedy jedním z hlavních cílů Habsburků. Nejlepším způsobem bylo provázat významné rody z různých částí monarchie pomocí sňatku.¹⁸¹ Příkladem může být sňatek Vratislava z Pernštejna se Španělkou Marií Manrique de Lara nebo Jošta III. z Rožmberka s Vendelínou ze Starhembergeru.¹⁸²

Tyto dvorské sňatky sjednávala hlavně česká královna a pozdější císařovna Marie Habsburská nebo na ně měla alespoň velký vliv. Využívala přitom často svých dvorních dam.¹⁸³ Služba u dvora přinášela šlechticům a jejich rodům řadu výhod. Rodiny se však po vstupu mladé šlechtičny do fraucimoru habsburské panovnice musely vzdát nároků na výběr ženicha. Toho vybírala habsburská vladařka, nebo ta příslušnice habsburského rodu, v jejímž fraucimoru se šlechtična nacházela. Obvykle po třech až pěti letech vyvrcholila služba dojednaným sňatkem.¹⁸⁴ Potenciální ženich, tedy nápadník, pak nežádal o ruku rodiče, ale nejprve musel požádat člena dynastie, v jejímž fraucimoru se dívka nacházela. Svatbu pak vystrojili členové dynastie u svého dvora.

Také během samotné svatby hrála habsburská patronka klíčovou roli. Při hostině předala nevěstu ženichovi. Tento akt byl vnímán jako ukončení služby. Od této chvíle byla nevěsta vázána poslušností svému manželovi.¹⁸⁵ Obvykle se jednalo o velkou a významnou společenskou událost. Habsburkové tak mohli zasahovat do sňatkové politiky podle toho, jak potřebovali. Vybírali ženichy pro dvorní dámy tak, aby vytvořili reprezentativní, loajální a nadnárodní elitu.¹⁸⁶ Tyto sňatky byly oboustranně výhodné. Panovník získal loajální šlechtu, která byla nakloněna habsburským cílům, a šlechtici získali manželku z dobré rodiny a navíc přízeň panovníka a dobré kontakty.

Naznačený scénář se patrně uplatnil též v případě sňatku Albrechta z Fürstenberka s Alžbětou z Pernštejna. Jak již bylo řečeno, Alžběta z Pernštejna byla dcerou nejvyššího kancléře a vyrůstala na habsburském dvoře. Je nutné ještě přihlídnout k jejímu vzdělání, kráse a společenskému postavení. To vše z ní činilo velmi výhodnou partii. Na druhé straně mladý a bohatý hrabě Albrecht z Fürstenberka ze starobylého rodu, s kariérou u

---

¹⁸¹ O snaze panovníka vytvořit nadnárodní a loajální šlechtu pomocí sňatkové politiky V. BŮŽEK - G. PÁFFY, *Integrace*, s. 559- 561; J. PÁNEK, *Česká a rakouská šlechta v počátcích Habsburské monarchie*, Dějiny a současnost 12, 1990, s. 29; P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 639- 640.

¹⁸² J. PÁNEK, *Česká a rakouská šlechta*, s. 29.

¹⁸³ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 629- 630.

¹⁸⁴ P. MAREK, *Pernštejnské ženy*, s. 51.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 54.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 630.

dvora a přízní habsburského domu představoval podobně jako Alžběta z Pernštejna výhodného potenciálního partnera. Oba aktéři pocházeli z rodin, které byly loajální k Habsburkům. V rámci výše naznačených sňatkových strategií Habsburků byli oba dobrými kandidáty pro jejich sňatkovou politiku. Sňatkem s Alžbětou z Pernštejna získal Albrecht z Fürstenberka kromě manželky a rodiny také významného patrona. Pernštejnové měli, jak již bylo několikrát zdůrazněno, velký politický vliv a zároveň podporu na habsburském dvoře. Marie Manrique de Lara byla dvorní dámou a přítelkyní Marie Habsburské. I po sňatku s Vratislavem z Pernštejna a opuštění císařovna fraucimoru zůstala s Marií Habsburskou v kontaktu. Vratislav z Pernštejna byl nejvyšším kancléřem a těšil se i nevídané podpory a oblíbenosti císaře Maxmiliána II. To vše hrálo ve prospěch rodu a zvyšovalo jeho význam. Pernštejnové se provázali se starobylou říšskou šlechtou a upevnili své pozice v habsburském domě.

Důležitý právní základ k uzavření sňatku představovala svatební smlouva. Teprve po jejím odsouhlasení oběma stranami se z nevěsty a ženicha stávali snoubenci. Někdy byl datum svatby součástí svatební smlouvy. Obvykle se muselo dbát na církevní kalendář. Podle církevních zvyklostí se žádné veselice, tedy ani svatba, nesměly konat v období půstu, který byl čtyři týdny před Vánoci a v čase od Popeleční středy do Velikonoc.¹⁸⁷ Neodmyslitelnou součástí svatebních smluv bylo věno, které poskytoval otec nevěsty. V případě Alžběty z Pernštejna bylo věno ve výši 20 000 zlatých, což je čtyřnásobek toho, čím se Vratislav z Pernštejna se svými bratry zavázal dávat dcerám věnem. Toto věno bylo svou velikostí pohádkové, ale ještě deset let po sňatku nebylo vyplacené.¹⁸⁸

Sňatek představoval dobrou možnost co nejlépe reprezentovat rod, takže přípravy bývaly dlouhé a velmi nákladné. Důležitý byl výběr hostů a nesmělo se zapomenout na žádnou významnou osobnost. Svatba Albrechta z Fürstenberka s Alžbětou z Pernštejna se konala na přelomu srpna a září v roce 1578. Přípravy ale započaly už na konci roku 1577 a dohlížel na ně sám nejvyšší kancléř.¹⁸⁹ Bylo třeba zajistit dostatek jídla a pití na svatební hostinu, takže perňštejnští úředníci nakupovali rakouské a uherské víno a také museli zajistit, aby byl k dispozici dostatečný počet koroptví.¹⁹⁰ Byla pozvána nejvýznamnější říšská knížata, habsburští arcivévodové a pozvánky mířily rovněž na panovnický dvůr. Na svatbu se do Prahy dostavila vybraná společnost, například

---

¹⁸⁷ Ludmila FIALOVÁ, *Sezónnost demografických událostí v Českých zemích v 17. až 20. století*, Demografie 37, 1995, s. 16.

¹⁸⁸ P. VOREL, *Páni z Pernštejna*, s. 264.

¹⁸⁹ P. MAREK, *Pernštejnské ženy*, s. 141.

¹⁹⁰ Týž, „*Tre bone Amye*“, s. 38.

císařovna Marie Habsburská a její dcera Alžběta Habsburská, císař Rudolf II., o jehož účasti se, jak bylo poukázáno výše, jednalo dlouho dopředu. Z korespondence Albrechta z Fürstenberka Vratislavu z Pernštejna je zřejmé, že panovník dlouho svou účast nepotvrdil a svatba byla několikrát posunuta. Rudolf II. se podobných akcí příliš neúčastnil.¹⁹¹ Z dopisů Albrechta z Fürstenberka Vratislavu z Pernštejna vyplývá, že bylo datum sňatku, kvůli nejisté účasti císaře, několikrát posunuto. „*Das mein Hochzeit von fassung nitt wierden khindt, ist mier gleichwol laidt genung: aber weill es sich von wegen Ir May: abveselhaitt nitt schicken würde, woltt ich derselbigen auch Egnaden haimgestellt haben und dieweill aber die Hochzeit so lang verschoben wierdt, bis auff die fasmachtt, khan ich nitt under- lassen (...)*“.¹⁹² Nejistota s datem svatby byla na začátku i kvůli vyjádření bratranců Albrechta z Fürstenberka- hraběte Joachima a Heinricha.¹⁹³ To, že Albrecht z Fürstenberka čekal na jejich stanovisko, patrně souviselo s tím, že po smrti otce Albrechta z Fürstenberka uzavřeli rodinnou dohodu, podle které se museli o majetkových věcech vždy společně poradit.¹⁹⁴ Jelikož svatba souvisí i s majetkem, dohoda se vztahovala i na ni.

V dopise ze srpna 1577 si stěžuje, že vše ohledně svatby běží tak pomalu: „*es mier Leidt genung, dieweill mein Hochzeit auch desder lang- samer von Stadt gehtt, aber weill es jn nitt anderst sein khan (...)*“.¹⁹⁵ Dále se o tom zmiňuje v dopise z dubna: „*und mein Hochzeit auf dem 20. Julij gehalten werden (...)*“.¹⁹⁶ A v nedatovaném dopise opět kalkuluje s posunutím svatby až po císařově příjezdu, aby se jí mohl zúčastnit.¹⁹⁷

---

¹⁹¹ J. JANÁČEK, *Rudolf II.*, s. 186.

¹⁹² „*Domnívám se, že moje svatba se neměla uskutečnit před masopustem- s ohledem na nejistou účast jeho výsosti. Proto se ještě nechci vyjadřovat k tomu, kdy bude, mohla by být posunuta. Do masopustu se to nemusí řešit, protože do té doby určitě nebude.*“ Fürstlich Fürstenbergisches Archiv, Donaueschingen, dopis Albrechta z Fürstenberka Vratislavu z Pernštejna, bez data.

¹⁹³ „*Mmeiner wettern mainung zuschreiben, dieweill dieselbige gerne sachen das die Hochzeit auf osteren angeordnett niechtt werden, vievol ich fir mein person mochte leiden, das auff das beldest so meglich sien khindt aber dieweill ich souil werstanden, das es meinen wettern mehr gelegen were (...)*“, tamtéž.

¹⁹⁴ A. P. LUTTENBERGER, *Das Haus Fürstenberg vom frühen Mittelalter bis ins 19. Jahrhundert*, s. 20.

¹⁹⁵ „*je mi líto, že ohledně svatby jde vše tak pomalu, ale když to nemůže být jinak (...)*“, Fürstlich Fürstenbergisches Archiv, Donaueschingen, dopis Albrechta z Fürstenberka Vratislavu z Pernštejna, dne 25. srpna 1577, Heiligenberg.

¹⁹⁶ „*má svatba bude posunuta na 20. července (...)*“, tamtéž, dopis Albrechta z Fürstenberka Vratislavu z Pernštejna, dne 21. dubna 1578, Vídeň.

¹⁹⁷ „*mein Hochzeit werde vor Fassung nitt sein khinden, mier zweiflett nit dieweil sich Ir Maye: anerbotten haben alle Ritterspil und kurzweillen anzuschen, sü werdens volziehen, da- ran dan Ir Maye: bej meiner seyten sunderlich ein große gnadt erzeigen werden, so glauie ich auff Egnaden theil auch nitt weniger, (...) sich auch so gnadig in demn erzaigen, und nitt der Letzte seyn, den. Ir durchl: mier solches halber gesagtt, als ich nacher mal zu Wiehn geveßen, wie ich dan in allweg gern sehen wollt, das er dabey wehre. Derweill dan Egnaden (wie ich dae aus derselbige schreiben ab- nahm) (...) Mit Ihr Mayestatten der Hochzeit, und Meiner nichts tractiertt und gehandeltt, und also auff mein schreiben werzug gehapptt (...)*“ Tamtéž, bez data.

Hlavní část svatební slavnosti trvala asi šest hodin, jinak ale bylo svatební veselí mnohem delší a ovládlo život v Praze na několik dnů. Začátek svatby byl už 31. srpna a ještě 6. září byly oslavy v plném proudu.¹⁹⁸ Raně novověké svatby většinou trvaly maximálně tři dny, ale v případě této svatby se jednalo o skutečnou slavnost, jejíž součástí byly hostiny, taneční zábavy, rytířské hry a turnaje. Jeden z turnajů uspořádal dokonce sám císař.¹⁹⁹ Během svatebního obřadu měla nevěsta krásné šaty prošívané stříbrnou nití a zdobené zlatem. Jejich cena byla odhadnuta na 3000 scudiů. Po hlavní části slavnosti, která trvala asi šest hodin, je nevěsta sundala a nikdy už je neoblékla. Později je poslala jako zbožný dar jezuitům do italského Loreta. V tamní sbírce se nacházejí dodnes.²⁰⁰

Sňatkem s Albrechtem z Fürstenberka skončila Alžbětě z Pernštejna její dvorská služba. Manželé se usídlili v Praze ve Fürstenberském paláci na Malé Straně. Do Prahy se rovněž po smrti manžela přesunula císařovna vdova Marie Habsburská a trvale zde po smrti Vratislava z Pernštejna žila Marie Manrique de Lara se svými dcerami. Pro mladou hraběnku z Fürstenberka bylo jistě výhodou, že se v její blízkosti nacházela rodina a známí od dvora. Fürstenberský palác se v 80. letech 16. století stal, vedle Pernštejnského paláce, důležitým společenským centrem.²⁰¹ V Praze byla hraběnka spokojenější více než na říšských statcích svého muže nebo na fürstenberské rezidenci v Blumberku, kde pobývala bez manžela, který byl svou službou vázán k císařskému dvoru.²⁰² Z dopisu, který psal Albrecht z Fürstenberka tchánovi, vyplývá, že Alžběta Fürstenberská, patrně kvůli samotě, nepobývala na Blumberku ráda.²⁰³ V úryvku je sice napsáno, že se vrátil do Aulendorfu, ale dopis je psaný na Blumberku.

Manželství trvalo dvacet let. Během této doby přivedla hraběnka z Fürstenberka na svět celkem třináct dětí- tři syny (Kryštof, Vratislav a Emanuel) a deset dcer (Marie, Johana, Anna Marie, Marta Polyxena, Marie Barbara, Eusebie, Františka Hypolita,

---

¹⁹⁸ Informuje o tom španělský vyslanec Juan de Borja. Srov. A. A. EZOQUERRA, *El embajador imperial*, s. 389, pozn. 390.

¹⁹⁹ J. JANÁČEK, *Rudolf II.*, s. 186.

²⁰⁰ P. MAREK, *Pernštejnské ženy*, s. 141.

²⁰¹ Bohdan CHUDOBA, *Španělé na Bílé hoře. Tři kapitoly z evropských politických dějin*, Praha 1945, s. 157; obdobně též J. JANÁČEK, *Ženy české renesance*.

²⁰² Srov. jeho korespondence Alžbětě, Vratislavovi a Polyxeně z Pernštejna, jejíž opisy se nacházejí ve FFA, Donaueschingen, OB 19, List B24, lat 4, Vol. XXVI, fasc.1, fol. 36-39.

²⁰³ „*Ich were schon lengst in das Kinzgerthall zogen, aber mein weib will nittgern allein weder bleiben, so will ich gleich heroben bleiben, biss ich wider von Aulendorff khun,*“, Fürstlich Fürstenbergisches Archiv, Donaueschingen, dopis Albrechta z Fürstenberka Vratislavu z Pernštejna, dne 16. dubna 1580, Blumberg.

Maxmiliána, Věnceslava a Ludmila).²⁰⁴ Nejmladší Ludmila se narodila jako pohrobek.²⁰⁵ Čtyři dívky zemřely v dětském věku a syn Emanuel ve čtrnácti letech.²⁰⁶

Vysoká dětská úmrtnost nebyla ve šlechtických rodinách ničím výjimečným. Beatrix Bastl to uvádí na příkladu Hartmana z Lichtenštejna a Alžběty ze Salm-Reisserscheidtu. Tomuto páru se během 46letého manželství narodilo 24 dětí, přičemž jedno dítě se narodilo mrtvé, dalších šest dětí zemřelo bezprostředně po porodu a dalších sedm zemřelo do pátého roku života. Tudíž dospělosti se dožila necelá polovina dětí.²⁰⁷ Stejně jako úmrtí dětí byla poměrně častá i úmrtí žen při porodu. Intervaly mezi porody ve šlechtickém prostředí byly oproti měštckému a vesnickému prostředí krátké. Šlechtičny rodily v intervalech od osmi měsíců, v případě předčasného porodu, do dvou let.²⁰⁸ Stejně tomu bylo i u fürstenberského páru. Alžběta z Fürstenberka porodila v období 1578-1599 celkem třináct dětí, přičemž mezi předposledním a posledním potomkem byl odstup pět let.²⁰⁹ V případě venkovského a měštckého obyvatelstva byl interval mezi porody průměrně dva až tři roky.²¹⁰

Vztah manželů v raném novověku představuje nerovnou úlohu otce/manžela a matky/manželky. Otec byl hlavním článkem, který držel rodinu a manželství pohromadě, a manželka i děti byly vůči němu v závislém postavení.²¹¹ Manželka byla vůči svému muži v nerovnoprávném postavení, což potvrzují slova Jana Hasištejnského z Lobkovic: „*Nedej ženě panovati nad sebou, neb jest daleko lépe, ať se ona tebe bojí, tebou se ve všem spravuje, tvé rozkázání činí. (...) Nejlepší ženu, pustíš jí sprvu uzdu a dala jí příliš ve všem vůli, sám sobě jí zkažíš.*“²¹² Citované věty hovoří jasně o podřízenosti manželky a právu manžela, neřkuli povinnosti, vyžadovat od své paní (a dětí) poslušnost. Raně novověká společnost vyžadovala, aby žena doprovázela svého muže, popřípadě aby setrvala tam, kde jí manžel určí. Tak Alžběta z Fürstenberka pobývala střídavě ve Fürstenberském paláci na Malé Straně, na fürstenberské rodové rezidenci Blumberku a na říšských statech svého muže. Pokud jí to zdravotní stav dovolil, jak již bylo zmíněno, doprovázela svého muže na jeho pracovních cestách. Svolení manžela bylo třeba, i pokud

---

²⁰⁴ J. KOTYK, *Alžběta Fürstenberská z Pernštejna*, s. 65.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 67.

²⁰⁶ Tamtéž.

²⁰⁷ Eduard MAUR- Václav ŠTOREK, *K demografii české šlechty v 16. století. (Hynek Krabice z Weitmile a jeho pět manželek)*, *Historická demografie* 26, 2002, s. 17.

²⁰⁸ B. BASTL, *Mezi mocí a bezmocí, Úvahy o každodenním životě šlechtičen v raném novověku*, *Dějiny a současnost* 1994, s. 25- 26.

²⁰⁹ Na základě genealogie podle J. KOTYK, *Alžběta Fürstenberská z Pernštejna*, s. 67.

²¹⁰ M. KOLDINSKÁ, *Každodennost renesančního aristokrata*, Praha 2001, s. 42.

²¹¹ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 552- 553.

²¹² F. B. KVĚT (ed.), *Zpráva a naučení*, s. 13nn.

chtěla žena, byť na krátký čas, někam odjet. O povolení musela žena požádat i v případě odloučení. Některé úřady povinovaly muže k cestování nebo dlouhodobému pobytu u dvora. Manželé se tak mohli dostat do několikaměsíčního odloučení. To ovšem neměnilo nic na faktu, že pokud žena chtěla někam odcestovat, musela se zeptat manžela. Manželka aristokrata měla být „*poslušnou hospodyní, paní nad ženskou částí šlechtické domácnosti, rodičkou dětí*“²¹³ a v případě manželovy nepřítomnosti musela dohlížet na chod rodinného hospodaření. Nicméně v průběhu 16. a 17. století prošlo postavení manželky šlechtičny vývojem směrem ke svobodnějšímu životu a ohleduplnějšímu zacházení ze strany manžela.²¹⁴

Obecně lze říci, že vztahy nejen mezi manželi, ale rovněž mezi rodiči a dětmi stojí na základech křesťanské morálky. Dále je třeba vzít v úvahu pospolitost rodiny a udržení její pevnosti na další generace. Nelze slučovat *rodinu*, jak ji chápeme dnes, s rodinou v raném novověku, protože význam tohoto pojmu byl jiný. Pokud hovoříme o *rodině* v raném novověku, máme tím na mysli děti, nezletilé potomky nebo pokolení.²¹⁵ Společenství rodičů a dětí (tedy rodina v dnešním slova smyslu) nemělo v raném novověku jasné označení. Obvykle se používal výčet osob. Latinský výraz *familie* byl ztotožňován spíše s rodem než s rodinou. Aristokratická rodina nebo domácnost byla rozdělena na mužskou a ženskou část a tvořili ji vedle rodičů, dětí, příbuzných i cizí šlechtici a služebnictvo. Může tak vzniknout poměrně velká domácnost, jejímž základem je vždy jen jedna *nukleární rodina*. V aristokratickém prostředí raného novověku neexistovaly komplexní rodiny, kde by společně žilo více *nukleárních rodin*. Naopak bylo jasné, že každý šlechtický pár vytvoří svou vlastní domácnost a bude disponovat svým vlastním sídlem.²¹⁶ I neženatí synové opouštěli rodiče a žili na svých rezidencích. Výjimkou mohly být neprovdané dcery, ale rodiče se již od útlého věku snažili je provdat. Pokud nebyly provdány, odcházely do kláštera. Nelze ani říci, že by členové jedné domácnosti žili stále pohromadě.²¹⁷ Dvorská služba či příslušný úřad obvykle vázaly muže na cestování nebo delší pobyt mimo svou rezidenci. Tento prvek můžeme vidět i u fürstenberského páru. Dvorský úřad Albrechta z Fürstenberka vyžadoval neustálé cestování. Dokladem mohou být dopisy zasílané manželce i tchánovi, ve kterých se o svých, často náročných, cestách

---

²¹³ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 555.

²¹⁴ O proměnách postavení ženy a nastolení „ženské otázky“ více J. JANÁČEK, *Ženy české renesance*.

²¹⁵ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 535.

²¹⁶ např. A. SEDLÁČEK, *Hrady zámky a tvrze království českého 14*, Praha 1885, s. 139.

²¹⁷ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 540- 541.

zmiňuje. Jak se ukáže na následujících řádcích, v korespondenci byly informace o cestách a politických záležitostech, ale i o všedních radostech a starostech.

Z doby, ze které pochází korespondence fürstenberského páru, tedy z roku 1587, zřejmě vyplývá, že syn Kryštof (nar. 16. 11. 1580) trvale pobýval u dvora, nebo cestoval se svým otcem.²¹⁸ Z korespondence to není jasně patrné, ale ve dvou dopisech se Albrecht z Fürstenberka zmiňuje o tom, že Kryštof v pořádku dorazil. V dopise z 31. ledna informuje svou manželku o tom, že Kryštof ještě zůstane u královny, dále ji ujišťuje, že se synovi daří.²¹⁹ Nicméně zmínky o Kryštofovi jsou jen v lednových dopisech. V žádném dalším už není konkrétně zmiňován. O dětech obecně není v této manželské korespondenci příliš mnoho zmínek, více jich je v korespondenci s tchánem. Zde se Albrecht z Fürstenberka většinou ptá na jejich zdraví, popřípadě jim vzkazuje pozdravení. Z toho vyplývá, že Alžběta spolu s dětmi pobývala v době manželových cest v Praze, protože měla pozdravovat svou matku a sestry.²²⁰

V každém dopise tak, jak je obvyklé, nezapomíná informovat svou manželku o tom, kde se zrovna nachází, popřípadě popsat, jaká byla jeho cesta.²²¹ Svými slovy dosvědčuje, že cestování v raném novověku nebylo snadnou a bezproblémovou záležitostí.²²² O cestování informoval svou ženu i Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic. *„Díky Bohu jsem včera [21. července 1619] v šest hodin večer, poté co jsem nepohodlně cestoval, dorazil ve zdraví na místo (...) Velmi časně z rána jsem vstoupil do císařského města Dinkelsbühlu. Zde jsem přesedlal na čerstvého koně a vydal se do Rothenburku nad Tauberem.“*²²³ Kromě špatného stavu cest mohlo přinést jisté komplikace také počasí.²²⁴

Další zajímavou informací je oznámení, že ho ve Vídni vyhledal její bratr: *„Dein Irunder hatt mich gestrigs haimge- suecht, dein vetter wol zue mier geschickt empfeh-*

---

²¹⁸ „ (...) und wiss mich fast anderhalb stundt in der nachthieher samgtt Christoffer glicklich und wol ankhumen“ nebo „ (...) zue wissen das ich gestern abendt fast umb 4 Uhr hir glicklich und wol samptt Christoffen ankhumen,“, Fürstlich Fürstenbergisches Archiv, Donaueschingen, dopis Albrechta z Fürstenberka Alžbětě z Pernštejna, dne 31. ledna 1587, Vídeň.

²¹⁹ „Christoff hatt sich ghar hofflich grhalten bri der Königin ein mahe mier sagt“, tamtéž.

²²⁰ „ (...) deinen Frau mütter thun mich gehorsamlich befehlen, deiner schwester meine willige dienst den khinder MULTAS CO-SAS“, tamtéž, dne 5. srpna 1587, Přerov.

²²¹ tamtéž, dne 8. dubna 1587.

²²² „ (...) allein gestern erst umb 12 in der nacht hieher khumen (...) ohne ainanderen gefahren, das mier ziemlich miedt, insunderheit die pferdt wöllen mier nitt den halben teil dahinten lassen, miessen mier heutt sü ansrosten, mier haben vermaindt, mier wöllen ein besserer weg finden hieher den da mier zuuor zogen, aber mier sein also betragen worden, das an denen (wie sü gesagt haben)“ tamtéž, 8. dubna 1587, Ústí.

²²³ P. MAREK (ed.), *Svědectví o ztrátě starého světa*, s. 172- 173.

²²⁴ „ (...) und ziehen bis gehen werden bößer weg haben als gestern, und khummen gelingts Gott morgens frei zue gutter zeitt ghen dräsen, mier haben nitt aus das wasser sizen wöllen wegen des windes“, Fürstlich Fürstenbergisches Archiv, dopis Albrechta z Fürstenberka Alžbětě z Pernštejna, dne 8. dubna 1587, Ústí.

len und laden lassen auch sich ahnerbotten selber baldt zue mier zuekhummen.“²²⁵ Více podrobností, například proč přijel, a ani přesné určení, o jakého bratra se vlastně jedná, korespondence neposkytuje. S největší pravděpodobností se ale jednalo o Jana z Pernštejna (nar. 1561), neboť Maxmilián (nar. 1575) byl v roce 1587 na samostatné cestování ještě příliš mladý.

Ve stejném dopise se rovněž zmiňuje o zdraví své paní matky, královny a arciknížete Arnošta „*heutt frei hab ich mein frauen muetter besucht, die ist wol auf Gott lob, also auch die khunigin und der Erzherzog Ernst*“.²²⁶ V souboru korespondence manželce je tento dopis jediný, kde se zmiňuje o královně Alžbětě a dalších Habsburcích. Na citovanou větu navazuje ještě zmínka o arcivévodovi Matyášovi: „*Erzherzog Mathias ist nitt hir will niemandts mehrs von Inen wissen, hatt seinem Hoffgesindt abgedaupt auff 2 Jahren außeralb den Chamerherren und stall- meister, gibtt allerley DISCURSUS*“.²²⁷

Ve dvou srpnových dopisech informuje svou paní, že je s císařem na lovu v Přerově. V prvním listu z 5. srpna si stěžuje na bolest žaludku, kvůli které byl nucen odejít z lovu dříve.²²⁸ Následně svou ženu ujišťuje, že mu služebná donesla lék, díky kterému spal dobře, a už je mu lépe. Jak již bylo zmíněno, zdraví se v korespondenci objevovalo velmi často. Například Zachariáš z Hradce informuje bratra Jáchyma z Hradce o zdravotním stavu své manželky Kateřiny Hradecké z Valdštejna: „*Voznamuji Vám, že děkujíc pánu Bohu, paní Káča na svém zdraví dobře se lípe má, nežli prve ne velmi se dobře měla (...)*“.²²⁹

Ve stejném dopise si Albrecht z Fürstenberka stěžuje, že měl být s císařem, ale nakonec nebyl, protože se císař bavil jízdou v jiném lese, kde, jak slyšel, bylo hodně jelenů. Císař jich prý zastřelil velké množství, vrátil se pozdě, ale spokojený.²³⁰ V dalším dopise, který píše o dva dny později, informuje, že císař dorazil do Poděbrad a opět se

---

²²⁵ „*včera mě navštívil tvůj bratr, tvůj bratranec mu doporučil, aby navštívil*“, tamtéž, dne 31. ledna 1587, Vídeň.

²²⁶ „*dnes jsem navštívil svou paní matku a chvála bohu je zdravá a v pořádku, stejně tak královna a arcivévoda Ernst*“, tamtéž.

²²⁷ „*arcivévoda Matyáš o sobě nikomu nedal vědět a na dva roky propustil kromě komorníka a štolby své služebnictvo*“, tamtéž.

²²⁸ „*mir von dem jagen herein khummen (...) aber gestern abendt gehe ich schlaffen ghen wöllen, hat mier der magen wie we than als khainem weib, das anfangt schwanger zu sein*“, tamtéž, dne 5. srpna 1587, Přerov.

²²⁹ SOA Třeboň, inv. č. 367, sign. II C 2, kart. 5., dopis Zachariáše z Hradce bratru Jáchymovi z Hradce, dne 8. září 1553.

²³⁰ „*Heutt haben mier ein geaid gehapt, aber wenig darin gewesen und nichts zu Kayser khumen wöllen das der Kayser so welustig worden und zuelestlich daruon geritten in ain anderen waldt, da er wie ich hör so fil Hirsch gefunden (...) der kaiser ist spadt haimbkhumen aber wol CONTENTO, so frelich und lustig*“, Fürstlich Fürstenbergisches Archiv, dopis Albrechta z Fürstenberka Alžbětě z Pernštejna, dne 5. srpna 1587, Přerov.

bavil lovem. Dokonce popisuje historku, že císař skolil jelena, ale úplně ho nezabil, takže zůstal napůl živý.²³¹ Zde Albrecht z Fürstenberka konstatuje, že lov je špatná kratochvíle.²³² Nicméně byl jednou z tradičních zábav, kterou zdědila raně novověká aristokracie ze staršího období.²³³ Za účelem lovu dokonce vznikaly rozsáhlé obory v blízkosti šlechtických panství. V oborách nebo v jejich blízkosti byly stavěny lovecké zámečky a v oborách se chovala zvěř. V 16. století byli oblíbení srnci a srny. Dále, jak dokládá korespondence, i jeleni a laně a postupně se rozšířili i bažanti.²³⁴ Nebylo tedy neobvyklé, že by císař trávil svůj čas na lovu. Další podobné historky nebo zážitky už se v korespondenci neobjevují.

Velkou radost musela Alžbětě z Pernštejna učinit informace, že se její muž chystá přijet do Prahy „*wöllen mier heutt hir und wills Gott zeitig auff den abendt zue Prag sein, Gott verleich, das ich dich und euch allen frisch und gesund finde*“.²³⁵ Dopisy Alžběty z Pernštejna manželovi jsem k dispozici neměla, takže není možné s určitostí říci, zda mu posílala dopisy jako Anna Hradecká svému muži, ve kterých ho prosila, aby za ní přijel, popřípadě mu vyčítala, že se i přes slib zatím nevrátil za ní: „*Nemohu se tomu, můj jediný pane, vydiviti, čím se příjezd Va [ši] [Milos]ti domův prodlívá, poněva[d]ž ste mi přede dvěma neděl[e]mi po Španovským psáti ráčili, abych se na to ubezpečila, že v brzkých dnech doma býti račte*“.²³⁶ Podobně emotivně si psal i lobkovický pár. Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic píše své ženě: „*Můj živote, jelikož s Vámi nemohu mluvit jinak, učiním tak alespoň prostřednictvím korespondence. Ačkoliv tělem nepřítomen, duchem jsem totiž neustále se svou Polyxenkou. Kéž mi ji Bůh střeží tisíce let, abychom se brzy s velkým potěšením mohli znovu setkat*“.²³⁷

Citované části lobkovické, hradecké a fürstenberské korespondence ukazují, že dopisy fürstenberského páru jsou mnohem méně emotivní. Nicméně nelze říci, že by se i v jejich korespondenci nevyskytly náznaky náklonnosti a stesku, jak bylo výše poukázáno. Lze konstatovat, že Albrecht z Fürstenberka informoval svou ženu o svých cestách,

---

²³¹ „*gestern nach essen hatt der Kayßer einmahl ghen Pogebadt gewehlt (...) das mier Der May: ver- gundt haben ain Hirsch schließen, dan hat er gleichwol vermaindt schon halb todt fey, aber es ist mier nitt gerathen dann der Hirsch ist vie- derumb lebendig worden*“, tamtéž, dne 7. srpna 1587, Přerov.

²³² „*sunst wan khain jagen vorhanden, ist schlechte kurzweill*“, tamtéž.

²³³ P. MAŤA, *Svět české aristokracie*, s. 257.

²³⁴ V. BŮŽEK- J. HRDLIČKA-P, KRÁL- Z. VYBÍRAL, *Věk urozených*, s. 193.

²³⁵ „*když bůh dá, rád bych byl dnes večer v Praze a našel tam tebe i všechny v pořádku a ve zdraví*“, Fürstlich Fürstenbergisches Archiv, dopis Albrechta z Fürstenberka Alžbětě z Pernštejna, bez data 1587, Teplice.

²³⁶ SOA, inv. č. 367, sign. II C 2, kart. 6., dopis Anny Hradecké z Rožmberka manželu Jáchymovi z Hradce.

²³⁷ P. MAREK (ed.), *Svědectví o ztrátě starého světa*, s. 193.

zdravotním stavu a událostech, které prožíval, tak jako informovali své manželky Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic i Jáchym z Hradce. Oproti těmto dvěma zmíněným mužům však nepoužíval tolik emotivních výrazů a psal spíše střízlivě a věcně. Důvodem nemusí být nedostatek náklonnosti k manželce, ale například nedostatek času a vysoká zaneprázdněnost. To je však jen můj subjektivní pocit, který jsem si vytvořila na základě studování fürstenberské korespondence a následného porovnání s korespondencí lobkovickou a hradeckou.

Vzhledem k malému počtu dopisů nelze dělat ukvapené závěry o manželství a rodinném soužití fürstenberského páru. Jak bylo již několikrát zopakováno, z dopisů Albrechta z Fürstenberka manželce je cítit cit a náklonnost, a to i několik let po svatbě, která byla mimochodem událostí, jež neunikla pozornosti některých přihlížejících, jejichž svědectví se nám díky deníkovým záznamům dochovalo.

O rodině a manželce se Albrecht z Fürstenberka zmiňuje i v dopisech Vratislavu z Pernštejna. Jedná se spíše o kusé zmínky, které jsou vetknuty mezi služební záležitostmi a které, jak už bylo mnohokrát zmíněno, převažují. Nicméně i na základě těchto zmínek si lze učinit obraz o soužití fürstenberského páru. V jednom z dopisů zmiňuje, že mu manželka poslala napřed svá zavazadla s tím, že brzy dorazí a dále pokračuje „*bitt mich soll baldt wieder khumen, ist Gott lob frisch und gesundt, aber mich verlängtt herzlich Egnaden zue sehen*“.²³⁸ Pokaždé, když se zmíní o manželce, píše, že mu chybí, nebo pokud jsou spolu, tak vyřizuje pozdravy a tlumočí, že se má dobře a těší se dobrému zdraví. V jednom z dopisů se zmiňuje o nemocech, které trápí manželku a dceru. Jedná se o žaludeční problémy, resp. o kašel: „*Mein weib mit Iren Ma-genweh (...) unser tochter ist gar wol auff hatt gleichwol ain zimlich großen husten gehaptt, aber last nach, sonst der anderer sach halber, werden Egnaden ohn zweiffel von dem DOCTOR solches ausfirlich ver- standen haben, so haben mier Gott lob noch bisher khain ALTERATION gespiert*“.²³⁹ Žaludeční problémy Alžběty z Pernštejna mohou souviset s počátečním těhotenstvím, protože Kryštof se narodil 16. listopadu 1580 a psaní pochází z 16. ledna 1580.

Radostnou novinu o narození syna popisuje Albrecht z Fürstenberka v dopise v listopadu 1580, kdy se fürstenberskému páru narodilo druhé dítě, zmíněný syn Kryštof.

---

²³⁸ „*doufám, že je manželka v pořádku a už se těším, až ji uvidím*“, Fürstlich Fürstenbergisches Archiv, dopis Albrechta z Fürstenberka Vratislavu z Pernštejna, dne 28. srpna 1580, Nürnberg.

²³⁹ „*manželka má žaludeční problémy (...) naši dceři už se daří dobře, jen má ještě docela velký kašel, ale už to není tak závažné. Lékař si s tím bez pochyby poradí a díky bohu se snad vše v dobré obrátí*“, tamtéž, dne 16. dubna 1580, Blumberg.

„*Mein weib die 20 uhr itzunder nitt einen sun erfreytt, und sein allen beide wol auff nach gestalt der sahen, (...) mein weib hat itzuder nitt so lang getrieben, wie das emhermal gestern ob dem nacht-essen Ir wie worden, aber die wie sein sterker als das andermal geweißn, unserm Herren sey lob Ehr, preÿß und dank gesagtt, das ers so gendoglich mitt Ir geschafft hatt*“.²⁴⁰ Oznamení o narození dítěte se vyskytuje pouze v tomto dopise poslaném z Blumberku. Třetí dítě se fürstenberskému páru narodilo v červenci 1582 a poslední dopis pochází z ledna 1582, nicméně zmínku o těhotenství jsem nezaznamenala. Ještě jedna další informace spojená s těhotenstvím a očekáváním potomka se nachází v nedatovaném dopise „*mein weib zue halber zeitt ghar groß und schon lengst des khindes empfindig*“.²⁴¹ Nicméně ani z kontextu jsem nebyla schopna vyčíst, z jakého roku by dopis mohl pocházet. Pouze na začátku dopisu se Albrecht z Fürstenberka omlouvá a konstatuje, že s psaním dopisu začal už 29. května a že se nachází ve Štrasburku.²⁴² Vodítkem by mohla být informace o šestinedělí jeho manželky „*wanns mein weib khindbett nitt verhindertt*“.²⁴³ To by se pak jako datum nabízely dvě možnosti: buď říjen/listopad 1579, kdy se narodila první dcera Marie, nebo listopad/prosinec 1580 kdy se narodil syn Kryštof.

---

²⁴⁰ „*Asi ve dvacet hodin mě manželka potěšila synem. Oba jsou v pořádku a doufám, že je všemohoucí bůh zanechá dlouho při životě. (...) Manželce se včera po večeři udělalo špatně, bylo jí stále hůře a její bolesti byly silnější než obvykle. Díky bohu to vše trpělivě snášela.*“ Fürstlich Fürstenbergisches Archiv, Dopis Albrechta z Fürstenberka Vratislavu z Pernštejna, dne 16 listopadu 1580, Blumberg.

²⁴¹ „*manželka už se zakulacuje a začíná dítě pociťovat*“, tamtéž, bez data.

²⁴² „*Ich hab nitt lengst E. gnaden schreiben von den 29. May hir empfangen, auch erst neulich eins zue straßpurg*“, tamtéž.

²⁴³ Tamtéž.

5. Závěr

Cílem práce bylo zkoumat korespondenci a vzájemné vztahy jejích aktérů. K dispozici jsem měla dobovou korespondenci pocházející z let 1577-1582, resp. 1587. V dopisech jsem vysledovala dvě základní linie. V první linii práce bylo cílem proniknout do manželského soužití Albrechta z Fürstenberka a Alžběty Fürstenberské z Pernštejna na základě informací z korespondence Albrechta z Fürstenberka s manželkou a s tchánem Vratislavem z Pernštejna. Ukázalo se, že sňatek Albrechta z Fürstenberka s Alžbětou z Pernštejna představuje jeden z příkladů sňatků zosnovaných představiteli habsburské dynastie. Je nanejvýš pravděpodobné, že v jeho pozadí stála císařovna Marie Habsburská nebo jiná členka habsburského domu. Ve fraucimoru habsburské princezny a později francouzské královny Alžběty Habsburské dostala Alžběta z Pernštejna nejlepší výchovu, vzdělání a společenské zkušenosti. Stala se tak dobrou partií pro sňatek s významným říšským knížetem a později nejvyšším císařským štolbou Albrechtem z Fürstenberka. V práci byl popsán sňatek a jeho příprava. Důležitým aspektem, který se odrážel v dochované korespondenci, bylo vyjednávání o přítomnosti Rudolfa II. na této svatbě. Z dopisů, které Albrecht z Fürstenberka zasílal Vratislavovi z Pernštejna, mimo jiné vyplývá, že sňatek byl několikrát posunut, aby bylo zajištěno, že se ho císař opravdu zúčastní. Vzhledem k účasti císaře, délce a rozsahu svatebních obřadů je jasné, že se nejednalo o „obyčejný sňatek“ dvou aristokratů, ale že šlo o velkou společenskou událost středoevropského významu.

Na pozadí korespondence Albrechta z Fürstenberka s manželkou a tchánem jsem se pokusila nastínit příbuzenský vztah a manželství fürstenberského páru. Ukázalo se, že vztah Albrechta z Fürstenberka a Alžběty z Pernštejna byl emotivní a manželé k sobě chovali náklonnost. Albrecht z Fürstenberka v dopisech manželce sice nevyužíval zamilované obraty, jak tomu činil například jeho současník Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic v dopisech Polyxeně z Pernštejna, ale i z jeho projevu je patrná náklonnost a láska k manželce.

V druhé linii hrály klíčovou roli vazby Albrechta z Fürstenberka na Vratislava z Pernštejna. Na pozadí zkoumané korespondence z let 1577- 1582 se ukázalo, že jejich vztah měl dvě roviny. První rovina byla veřejná, řekněme pracovní. Albrecht z Fürstenberka byl klientem Vratislava z Pernštejna, poskytoval mu informace a zařizoval pro nejvyššího kancléře různé záležitosti. V dopisech sice není příliš konkrétní, ale dá se v nich vystopovat potvrzení toho, že popsáný klientský vztah skutečně existoval. Nejprve

byl Albrecht z Fürstenberka pouze klientem Vratislava z Pernštejna, ale v roce 1578 se stal i jeho zetěm. V tomto okamžiku vznikla i druhá linie jejich vztahu, a to linie příbuzenská. V úvodu bylo naznačeno, že dopisy Albrechta z Fürstenberka nejvyššímu kancléři obsahují tři pomyslné skupiny informací. V práci byly zastoupeny informace ze všech skupin. Poukázaly nejen na klientský vztah patrona Vratislava z Pernštejna a klienta Albrechta z Fürstenberka, ale rovněž na dobovou politickou situaci, informace o císařovně vdově Marii Habsburské a císaři Rudolfovi II., obecné náboženské problémy i na rodinné vztahy a záležitosti.

6. Použité prameny a literatura

6.1. Prameny

Fürstlich Fürstenbergisches Archiv, Donaueschingen, OB19, Vol. XXVI/4. Abschriften von Urkunden aus dem Raudnitzer Archiv.²⁴⁴

Fritz, Becher, Charlotte, *Die Herren von Pernstein*, Wien 1981, rukopis uložený v SOkA Svitavy se sídlem v Litomyšli. sign. R 269.

6.2. Literatura

Baden, Karl Siegfried- Platen, Alexander von, *Das Große Palatinat des Hauses Fürstenberg*, Allensbach 1954.

Balbín, Bohuslav, *Tabularium Stematographicum, seu Genealogicae Tabulas Regni Bohemiae*, Praha 1688.

Bastl, Beatrix, *Formen und Gattungen frühneuzeitlicher Briefe*, in: Josef Pauser- Martin Scheutz- Thomas Winkelbauer, *Quellenkunde der Habsburgermonarchie*, Vídeň 2004.

Bastl, Beatrix, *Manželstvo a výběr partnera v Rakúsku v ranom novoveku*, in: T. Lengyelová (ed.), *Žena a právo: právne a spoločenské postaveni žien v minulosti*, Bratislava 2004, s. 164- 167.

Bastl, Beatrix, *Mezi mocí a bezmocí, Úvahy o každodenním životě šlechticů v raném novověku*, *Dějiny a současnost*, 16, 1994, s. 24- 26.

Bastl, Beatrix, *Tugend, Liebe, Ehre. Die adelige Frau in der Frühen Neuzeit*, Vídeň 2000, s. 76- 83.

Bednařík, Tomáš - Bednařík, Michal, *Křivoklát v zrcadle XX. století*, Praha 1999.

Boček, Antonín, *Die Pernsteine*, in: Gregor Wolny, *Taschenbuch für die Geschichte Mährens und Schlesiens*, 2, Brno 1826, s. 161- 215.

Březan, Václav, *Životy posledních Rožmberků*, Jaroslav Pánek (ed) I. díl, 1985, s. 367.

Bůžek, Václav, *Dvory habsburských císařů v letech 1526- 1740 a historiografie na prahu 21. století*, in: Václav Bůžek- Pavel Král (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526- 1740)*, České Budějovice 2003, s. 5- 32.

Bůžek, Václav, *Dvory velmožů s erbem růže*, Praha 1997.

Bůžek, Václav, *Ferdinand Tyrolský mezi Prahou a Innsbruckem. Šlechta z českých zemí na cestě ke dvorům prvních Habsburků*, České Budějovice 2006.

---

²⁴⁴ Jedná o přepis archiválií uložených ve fondu LRRRA Lobkoviczkého archivu, který je však v současné době badatelům nepřístupný.

- Bůžek, Václav, *Klientela Pernštejnů a Rožmberků ve druhé polovině 16. století*, Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, Pardubice 1995, s. 213- 225.
- Bůžek, Václav, *Majetková skladba české šlechty v předbělohorských Čechách*, Hospodářské dějiny 14, 1986, s. 175- 216.
- Bůžek, Václav, *Muž, žena a děti v aristokratické rodině na prahu novověku*, in: Milena Lenderová a kol., *Eva nejen v ráji. Žena v Čechách od středověku do 19. století*, Praha 2002, s. 45–66.
- Bůžek, Václav, *Nižší šlechta v politickém systému a kultuře předbělohorských Čech*, Praha 1996.
- Bůžek, Václav, *Poslední páni z Hradce*, České Budějovice 1998.
- Bůžek, Václav (ed.), *Příspěvky ke každodenní kultuře novověku*, České Budějovice 1995.
- Bůžek, Václav, *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526- 1740)*, České Budějovice 2003.
- Bůžek, Václav, *Šlechta ze zemí Koruny české na habsburských dvorech v předbělohorském století*, in: V. Bůžek- P. Král (edd.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526- 1740)*, Opera Historica 10, České Budějovice 2003, s. 156- 157.
- Bůžek, Václav, *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011.
- Bůžek, Václav, *Úvěrové podnikání nižší šlechty v předbělohorských Čechách*, Praha 1989.
- Bůžek, Václav, *Vratislav z Pernštejna mezi Prahou, Litomyšlí a Vídní*, Sborník prací východočeských archivů 8, Zámorsk 2000, s. 25.
- Bůžek, Václav- Hrdlička, Jaroslav a kol., *Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce*, Praha 1997.
- Bůžek, Václav- Hrdlička, Jaroslav, *Rodinný život posledních pánů z Hradce ve světle jejich korespondence*, Opera Historica 6, 1998, s. 145- 271.
- Bůžek, Václav- Hrdlička, Josef- Král, Pavel- Vybíral, Zdeněk, *Věk urozených*, Praha 2002.

Bůžek, Václav- Kellner, Katrin- Kowalská, Karin, Páffy, Géza, *Společnost zemí habsburské monarchie 1526- 1740 v české, maďarské, rakouské a slovenské historické vědě posledního desetiletí*, ČČH 104, 2006, s. 485- 526.

Bůžek, Václav - Páffy, Géza, *Integrace šlechty z českých a uherských zemí ke dvoru Ferdinanda I.*, ČČH 101, 2003, s. 542- 581.

Cerroni, Petr, Jan, *Genealogische Nachrichten von dem erloschenen uralten mährischen Herrengeschlechte von Pernstein*, Allgemeines eurooeiches Journal 6, 1795, s. 101- 114.

Čechura, Jaroslav, *Systém hospodaření Pernštejnů v předbělohorských Čechách. (Památce Václava Fliedera)*, Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, Pardubice 1995, s. 77- 90.

Černý, Václav, *Das Elbogener Urbar der Grafen Schlick von 1525*, ČČH 41, 1935, s. 633- 635.

Černý, Václav, *Hospodářské instrukce. Přehled zemědělských dějin v době patrimoniálního velkostatku v XV.- XIX. století*, Praha 1930.

Čornejová, Ivana- Rak, Jiří- Vlnas, Vít, *Ve stínu křídel. Habsburkové v českých dějinách*, Praha 1995.

Dekker, Rudolf, *Ego- Dokumente in den Niederlanden vom 16. bis zum 17. Jahrhundert*, in: Winfried Schulze (hg.), *Ego- Dokumente: Annäherung an den Menschen in der Geschichte*, Berlin 1996.

Durdík, Tomáš, *Die Burg Křivoklát und weitere Burgen auf der ehemaligen Fürstebergischen Herrschaft Křivoklát*, in: *Die Fürstenberger. 800 Jahre Herrschaft und Kultur in Mitteleuropa*, Korneuburg 1994, s. 300- 306.

Dvorský, Ferdinand (ed.), *Mateř a dcera Zuzany Černínové z Harasova. Listy Alžběty Homutovny z Cimburka a Elišky Myslíkovny z Chudenic*, Praha 1890.

Dvorský, Ferdinand (ed.), *Zuzana Černínová z Harasova. Dopisy české šlechtičny z polovice 17. století*, Praha 1886.

Eltz, Erwein H- Strohmeier, Arno (Hgg), *Die Fürstenberger, 800 Jahre Herrschaft und Kultur in Mitteleuropa*, Korneuburg 1994.

Eltz, Erwein H, *Die Modernisierung einer Standesherrschaft. Karl Egon III. und das Haus Fürstenberg in den Jahren nach 1848/49*, Sigmaringen 1980.

Fencl, Jaroslav, *Die Fürstenbergischen Brauereien*, in: *Die Fürstenberger. 800 Jahre Herrschaft und Kultur in Mitteleuropa*, Korneuburg 1994, s. 342- 350.

- Feurstein, Heinrich, *Die Beziehungen des Hauses Fürstenberg zur Residenz- und Patronatspfarrei Donaueschingen von 1488 bis heute*, Donaueschingen 1939.
- Fialová, Ludmila, *Sezónnost demografických událostí v Českých zemích v 17. až 20. století*, *Demografie* 37, 1995, s. 16.
- Francek, Jindřich, *Eliška Smiřická a příběh její lásky*, *Východočeský sborník historický* 3, 1993, s. 237- 297.
- Fritz, Becher, Charlotte- Růžička, Jindřich, *Španělský sňatek Vratislava z Pernštejna*, *Sborník prací východočeských archivů* 3, 1975, s. 63- 75.
- Goerlipp, Georg, *Das Wappen der Fürstenberger- Heraldik am Beispiel eines alteren Adelsgeschlechtes*, in: tamtéž, s. 45- 64.
- Halda, Jan, *Lexikon české šlechty. Erby, fakta, osobnosti*, Praha 1999.
- Holý, Martin, *Šlechtické sňatky v českých zemích v letech 1500–1650*, *Historická demografie* 27, 2003, s. 5–35.
- Hrdlička, Jaroslav, *Autobiografie Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hrodkova I*, České Budějovice 2003.
- Hrdlička, Jaroslav, *Strava na aristokratických dvorech v raně novověkých českých zemích (1550- 1650)*, České Budějovice 1998.
- Hrubý, František, *Nové dokumenty bělohorské*, *ČČH* 31, 1925, s. 465- 532.
- Hrubý, František, *Z hospodářských převratů českých století 15. a 16.*, *ČČH* 30, 1927, s. 21- 58, 236- 306.
- Chocholáč, Bronislav, *Pernštejnští poddaní v zrcadle nejstarších pozemkových knih*, Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, Pardubice 1995, s. 133- 138.
- Chudoba, Bohdan, *Španělé na Bílé hoře. Tři kapitoly z evropských politických dějin*, Praha 1945.
- Janáček, Josef, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 1987.
- Janáček, Josef, *Ženy české renesance*, Praha 1996.
- Juřík, Pavel, *Kolowratové. Věrně a stále*, Praha 2016.
- Kadlec, Gustav- Kotyk, Jiří, *Pernštejnové*, *Heraldika a genealogie* 23, 1990, s. 181- 224.

- Kalista, Zdeněk, *Leopold I. Korespondence Leopolda I. s Humprechtem Janem Černínem z Chudenic*. Díl I., Praha 1936.
- Kasík, Stanislav, *Marie Pernštejnská de Lara*, Heraldika a genealogie, 1993, s. 3- 4.
- Kašparová, Jaroslava, *Ke knihovně Marie Manrique de Lara. (Se zřetelem k tiskům španělským)*, Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, Pardubice 1995, s. 299-310.
- Kauncká, Kristýna, *Činnost Maxmiliána Egona Fürstenberga ve Svazech velkostatkářů na pozadí pozemkové reformy*, In: *České, slovenské a československé dějiny 20. století*. 9, Ústí nad Orlicí 2014, s. 291-299.
- Kauncká, Kristýna, *Pozemková reforma na fürstenberském velkostatku Křivoklát*, In: *Minulostí Berounska: sborník Státního okresního archivu v Berouně /Beroun: Státní oblastní archiv v Praze pro Státní okresní archiv v Berouně 17*, 2014, s. 31-70.
- Kavka, František, *Zlatý Věk růží. Kus české historie 16. století*, Praha 1993.
- Koldinská, Marie, *Každodennost renesančního aristokrata*, Praha 2001.
- Koldinská, Marie- Mařa, Petr (edd.), *Deník rudolfinského dvořana. Adam mladší z Valdštejna*, Praha 1997.
- Kotyk, Jiří, *Alžběta Fürstenberská z Pernštejna (1557- 1609)*, Heraldika a genealogie 27, 1994, s. 65- 74.
- Kotyk, Jiří, *Bibiana Gonzagová z Pernštejna 1578- 1616*, Heraldika a genealogie 27, 1994, s. 35- 42.
- Kotyk, Jiří, *Dcery Marie Manrique de Lara. Pernštejnské ženy jako prostřednice mezi střední Evropou a románským světem*, *Dějiny a současnost*, 34, 2012, s. 36- 38.
- Kotyk, Jiří, *Juana z Pernštejna 1556- 1631*, Heraldika a genealogie 27, 1994, s. 133- 140.
- Kotyk, Jiří, *Španělský královský dvůr očima české šlechtičny. Luisa z Pernštejna v procesu politické a kulturní komunikace mezi Prahou, Vídní a Madridem*, *Folia Historica Bohemica* 27, 2012, s. 7- 39.
- Kotyk, Jiří, *Ve službách císařovny. Jana z Pernštejna ve světle své korespondence uložené v archivu vévodů z Alby*, *ČČH* 114, 2016, s. 919- 940.
- Král, Pavel, *Pohřby posledních pánů z Hradce*, *Opera Historica* 6, 1998, s. 401- 512.
- Křivka, Josef, *Litomyšlský velkostatek za Pernštejnů (Příspěvek k dějinám českého velkostatku v 16.- 17. století)*, Praha 1959.

Kubeš, Jiří, *Reprezentační funkce sídel vyšší šlechty z českých zemí (1500- 1740)*, České Budějovice 2005.

Kubeš, Jiří, *Zápas o funkci nejvyššího štolmistra na dvoře císařovny vdovy Eleonory Gonzagové*, Folia historica Bohemica 28, č. 1, Praha 2013, s. 105- 150.

Kubíková, Anna, *Oldřich II. z Rožmberka*, České Budějovice 2004.

Kubíková, Anna, *Pernštejnové a Rožmberkové. (Politické, společenské a rodinné vztahy)*, Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, Pardubice 1995, s. 227- 230.

Kučera, Petr, *Fürstenberský Křivoklát: obraz stavitelské aktivity šlechty v období historismu*, In: *Minulostí Berounska: sborník Státního okresního archivu v Berouně / Beroun: Státní oblastní archiv v Praze pro Státní okresní archiv Berouně*, 2015, s. 13- 43.

Květ, F. B. (ed.), *Urozeného Pána Jana z Lobkovic na Hašištejně správa a naučení jeho synu Jaroslavovi o tom, co činiti a co nechati, a kterak se a pokud v čem zachovati má*, Praha 1851.

Lavička, Roman- Šimůnek, *Páni z Rožmberka 1250- 1520: jižní Čechy ve středověku: kulturněhistorický obraz šlechtického dominia ve středověkých Čechách*, České Budějovice 2011.

Ledvinka, Václav, *Adam II. z Hradce a poslední páni z Hradce v ekonomice, kultuře a politice 16. století*, Opera Historica 6, 1998, s. 7- 32.

Ledvinka, Václav, *Rezidence a dvůr Zachariáše z Hradce v Telči (1550- 1589)*, Opera Historica 3, 1993, s. 199- 213.

Ledvinka, Václav, *Úvěr a zadlužení feudálního velkostatku v předbělohorských Čechách (Finanční hospodaření pánů z Hradce 1560- 1596)*, Praha 1985.

Luttenberger, Albrecht P., *Das Haus Fürstenberg vom frühen Mittelalter bis ins 19. Jahrhundert*, In: *Die Fürstenberger. 800 Jahre Herrschaft und Kultur in Mitteleuropa*, Korneuburg 1994, s. 1- 38.

Macek, Petr- Vlček, Pavel- Zahradník, Pavel, *Die baulichen Aktivitäten der Fürstenberger in Böhmen*, in: *Die Fürstenberger. 800 Jahre Herrschaft und Kultur in Mitteleuropa*, Korneuburg 1994, s. 323- 328.

Madritsch, Renate, *Die Restaurierung von Schloss Weitra*, in: *Die Fürstenberger.*, s. XVII- XIX.

- Marek, Pavel, *Las damas de la emperatri Z Maria y sup apel en el sistema clientelar de los reyes espanoles. El caso de María Manrique de Lara y sus hijas*, in: José Martínez Millán- María Paula Marcal Lourenco (dirs.), *Las Relaciones Discretas entre las Monarquías Hispana y Posrtuguesa: Las Casar de las Reinas (siglos XV- XIX) I- III*, Madrid 2008, zde II., s. 1003- 1037.
- Marek, Pavel, *Matka a syn (Polyxena Lobkovická z Pernštejna a Václav Eusebius z Lobkovic)*, in: Česko- slovenská historická ročenka, Brno 2001, s. 195- 201.
- Marek, Pavel, *Pernštejnské ženy. Marie Manrique de Lara a její dcery ve službách habsburské dynastie*, Praha 2018, (v tisku).
- Marek, Pavel, *Poselství lásky a osamění. Manželské soužití Zdeňka a Polyxeny z Lobkovic*, Historický obzor 12, 2001, s. 114-119.
- Marek, Pavel, *Svědectví o ztrátě starého světa. Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic a Polyxena Lobkovická z Pernštejna*, České Budějovice 2004.
- Marek, Pavel, „*Tre bone amye*“ *Alžběta z Pernštejna pohledem korespondence Alžběty Habsburské*, Gender history- to přece není nic pro feministky: kniha, kterou napsali přátelé a studenti Mileny Lenderové u příležitosti jejího těžko uvěřitelného životního jubilea, Pardubice 2017, s. 31- 47.
- Mašek, Petr, *Křivoklátská knihovna rodu Fürstenbergů*, Sborník Národního muzea v Praze. Řada C - Literární historie 38, 1996, s. 39-62.
- Mašek, Petr, *Modrá krev - Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, Praha 2003.
- Maťa, Petr, *Nejstarší české a Moravské deníky (Kultura každodenního života v raném novověku a některé nové perspektivní prameny)*, FHB 18, 1997, s. 99- 120.
- Maťa, Petr, *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*, České Budějovice 2004.
- Maťa, Petr, *Svět české aristokracie (1500- 1700)*, Praha 2004.
- Maťa, Petr- Bůžek, Václav- Král, Pavel, *Člověk českého raného novověku*, Praha 2007.
- Maur, Eduard- Štorek, Václav, *K demografii české šlechty v 16. století. (Hynek Krabice z Weitmile a jeho pět manželek)*, Historická demografie 26, 2002.
- Maurerer, Esteban, *Die Fürstenberger zwischen Südwestdeutschland, Böhmen und Wien*, in: R. G. Asch- V. Trugenberger (Hgg.), *Adel in Südwestdeutschland und Böhmen 1450-*

1850, Stuttgart 2013, s. 58-77 (= Veröffentlichungen der Kommission für geschichtliche Landeskunde in Baden-Württemberg, Reihe B: Forschungen, 191. Band).

Mauerer, Esteban, *Südwestdeutscher Reichsadel im 17. und 18. Jahrhundert. Geld, Reputation, Karriere: Das Haus Fürstenberg*, Göttingen 2001.

Melichar, Karel, *Účast Fürstenberků na rozvoji hornictví, hutnictví a železniční dopravy ve středních Čechách*, In: *Posel z Budče: almanach poutníků na staroslavnou Budeč Kladno: Sládečkovo vlastivědné muzeum*, 2012, s. 50-51.

Míka, Alois, *Majetkové rozvrstvení české šlechty v předbělohorském období*, Sborník historický 15, 1967, s. 45- 73.

Míka, Alois, *Osud slavného domu. Rozkvět a pád rožmberského dominia*, České Budějovice 1970.

Münch, Ernst Hermann Joseph- Borromäus, Carl- Fickler, Alois, *Geschichte des Hauses und Landes Fürstenberg*, Mayer 1829.

Mžyková, Marie- Marek, Petr- Kasík, Stanislav, *Lobkowiczové- Dějiny a genealogie rodu*, Praha 2002.

Němec, Bohumír, *Rožmberkové. Životopisná encyklopedie panského rodu*, České Budějovice 2001.

Ohlidalová, Anna, *Konfessionalisierung: ein Paradigma der historischen Frühneunzeitforschung und die Frage seiner Anwenbarkeit auf Böhmen*, Studia Rudolphina 3, 2003.

Pánek, Jaroslav, *Česká a rakouská šlechta v počátcích Habsburské monarchie*, Dějiny a současnost 12, 1990

Pánek, Jaroslav, *K úrovni českého politického myšlení na počátku novověku*, ČMM 117, 1998, s. 451- 464.

Pánek, Jaroslav, *Konzervatismus a jeho úskalí v dramatické době (Český politický program z druhé poloviny 16. století)*, Střední Evropa 54- 55 1995, s. 67- 72.

Pánek, Jaroslav, *Politika, náboženství a každodennost nejvyššího kancléře Vratislava z Pernštejna*, in: P. Vorel (ed.), *Pernštejnové v českých dějinách*, Pardubice 1995, s. 185- 201.

Pánek, Jaroslav, *Poslední Rožmberk. Životní příběh Petra Voka*, Praha 1996.

Pánek, Jaroslav, *Poslední Rožmberkové. Velmoži české renesance*, Praha 1989.

Pánek, Jaroslav, *Stavovská opozice a její zápas s Habsburky 1547- 1577. K politické krizi feudální třídy v předbělohorském českém státě*, Praha 1982.

Pánek, Jaroslav, *Stavovství v Čechách a na Moravě na prahu novověku (30 tezí se srovnávacím zřetelem k Říši a k Rakousům)*, in: František Hýbl (ed.), *Morava na prahu nové doby*, Praha 1995.

Pánek, Jaroslav, „Tvůrcové“ *habsburské monarchie v nové literatuře*, ČČH 90, 1992, s. 394- 412.

Pánek, Jaroslav, *Vilém z Rožmberka. Politik smíru*, Praha 1998.

Pánek, Jaroslav, *Výprava české šlechty do Itálie v letech 1551- 1552*, Praha 1987.

Pekař, Josef, *Knihy o Kosti*, Praha 1936.

Pešák, Václav, *Protokoly české státní rady z let 1602- 1610*, Praha 1952.

Pešák, Václav, *Studie k dějinám královské české komory*, Sborník archivu ministerstva vnitra Republiky československé 6, 1933, s. 65- 178.

Petráň, Josef, *Pernštejnové v českých dějinách*, Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, Pardubice 1995, s. 1- 6.

Petráň, Josef, *Proměny české historiografie 1945- 1989*, in: VII. sjezd českých historiků, Praha 1994, s. 31- 38.

Petráň, Josef, *Staroměstská exekuce*, Praha 1996.

Petráň, Josef a kol., *Dějiny hmotné kultury I/ 1- 2*, Praha 1985.

Platen, August von, *Karl Egon II. Fürst zu Fürstenberg, 1796-1854*, Stuttgart 1954.

Polišenský, Josef- Kollmann, *Valdštejn. Ani císař, ani král*, Praha 1995.

Ratajová, Jana- Storchová, Lucie, *Děti Roditi jest božské ovotce: gender a tělo v českojazyčné babické literatuře raného novověku*, Praha 2013.

Ratajová, Jana- Storchová, Lucie, *Nádoby mdlé, hlavy nemající? diskursy panenství a vdovství v české literatuře raného novověku*, Praha 2008.

Ratajová, Jana- Storchová, Lucie, *Žádná ženská člověk není: polarizace genderů v českojazyčné literatuře druhé poloviny 18. století*, Praha 2010.

- Ratajová, Jana- Storchová, Lucie, *Žena není příšera, ale nejmilejší stvoření Boží: diskursy manželství v české literatuře raného novověku*, Praha 2009.
- Riezler, Sigmund von, *Geschichte des Fürstlichen Hauses Fürstenberg und seiner Ahnen bis zum Jahre 1509*, Tübingen 1883.
- Riezler, Sigmund von, *Kurze Geschichte des Fürstlichen Hauses Fürstenberg*, Meder 1952.
- Rogasch, Wilfried, *Schatzhäuser Deutschlands. Kunst in adligem Privatbesitz*, (Prestel Verlag), München 2004.
- Růžička, Jindřich, *Italská cesta Jaroslava z Pernštejna roku 1559*, Sborník prací východočeských archivů 4, SOA Zámrsk 1978.
- Ryantová, Marie, *Polyxena z Lobkovic. Obdivovaná i nenáviděná první dáma království*, Praha 2016.
- Ryantová, Marie, *Polyxena z Lobkovic, rozená z Pernštejna, a její hospodářská činnost*, Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, Pardubice 1995, s. 105- 114.
- Sedláček, August, *Hrady, zámky a tvrze království českého*, Chrudimsko. Svazek I., Praha 1882.
- Sedláček, August, *Hrady zámky a tvrze království českého*, Chrudimsko. Svazek XIV, Praha 1885.
- Sedláček, August (ed.), *Listy paní Perchty Lichtenštejnské z Rožmberka*, In: AČ XI, 1892, s. 241- 281.
- Scheutz, Matthias- Tersch, Harald, *Selbstzeugnisse der Frühen Neuzeit. Der lange Weg der schriftlichen Selbstvergewisserung*, In: P. Eigner- CH. Hammerle- G. Müller (Hg.): *Briefe- Tagebücher- Autobiographien. Studien und Quellen für den Unterricht*, Vídeň 2006.
- Skalická, Eva, *Šlechtické rody na Rakovnicku*, Praha 1998.
- Soukal, Jiří, *Páni z Pernštejna*, Časopis Matice Moravské 37, 1913, s. 49- 63, 183- 200, 257- 269.
- Stejskal, Aleš, *Nedoplatek a zpětná dotace- sociálně ekonomické kategorie rožmberských velkostatků (1550- 1611)*, Časopis Národního muzea- řada historická 164, 1995, s. 6- 39.
- Šimeček, Zdeněk, *Novinové zpravodajství v předbělohorských Čechách*, Folia historica bohemika 11, 1987, s. 287- 303.

- Šimek, Eduard, *Poznámka k hodnocení mincovní činnosti Jana z Pernštejna*, Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, Pardubice 1995, s. 311- 314.
- Šlechta, Josef, *Dějiny a popis královského lovišho hrádku Křivokláta a jeho nejbližšího okolí*, Praha 1886.
- Tischer, František (ed.), *Dopisy Sylvie hraběnky Černínové, rozené Caretto- Millesimovy, s chotěm jejím Heřmanem hrabětem Černínem z Chudenic z let 1635- 1651*, Praha 1908.
- Tumbült, Georg, *Das Fürstlich Fürstenbergische Hoftheater zu Donaueschingen 1775-1850. Ein Beitrag zur Theatergeschichte*, Donaueschingen 1914.
- Válka, Josef, *Politika a nadkonfesijní křesťanství Viléma a Jana z Pernštejna*, Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, Pardubice 1995, s. 173- 183.
- Vařeka, Marek, *Hospodářské aktivity Jana z Pernštejna (1561-1597) na příkladu plumlovského panství*, In: Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity: řada společenských věd 29, 2015, s. 3-10.
- Vařeka, Marek, *Jan z Pernštejna. 1561- 1597. Hospodářský úpadek Pernštejnů*, České Budějovice 2008.
- Vařeka, Marek, *Věna posledních perňštejnských žen a jejich podíl na celkové zadluženosti Jana z Pernštejna (†1597)*, Historie/ Historica (Sborník prací Filozofické fakulty Ostravské univerzity), 13, 2006, s. 69-93.
- Vorel, Petr, *Českomoravský rod v zrcadle staletí*, Pardubice 1993.
- Vorel, Petr, „*Chut' má veliká byla k kupování statků...“ Páni z Pernštejna na počátku raného novověku*, Dějiny a současnost 34, č. 8, 2012, s. 32- 35.
- Vorel, Petr, *Páni z Pernštejna. Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy*, Praha 2012.
- Vorel, Petr, *Pernštejnové v českých dějinách: sborník příspěvků z konference konané 8. - 9. 9. 1993 v Pardubicích*, Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, Pardubice 1995.
- Vorel, Petr, *Pernštejnská rezidence v Pardubicích*, Dějiny a současnost 39, 2017, str. 26-27.
- Vorel, Petr, *První bankéř markrabství. Vilém z Pernštejna*, Matice moravská, 2006, s. 177- 191.
- Vorel, Petr, *Stavovský odboj roku 1547- první krize habsburské monarchie*, Pardubice- Praha 1999.

Vorel, Petr, *Úvěr, peníze a finanční transakce české a moravské aristokracie při cestách do zahraničí v polovině 16. století*, ČČH 96, 1998, s. 754- 778.

Vorel, Petr, *Vývoj pozemkové držby pánů z Pernštejna v 15.-17. století*, Pardubice: Východočeské muzeum v Pardubicích, Pardubice 1995, s. 9- 76.

Vorel, Petr, *Život na dvoře Viléma z Pernštejna*, In: *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice 1999, s. 331- 360.

Worring, Hans Jorgen, *Das Fürstenbergische Eisenwerk Hammereisenbach und die angegliederten Schmelzhütten Ippingen-Bachzimmern und Kriegerthal in den Jahren 1523-1867*, Allensbach 1954.

Županič, Jan- Fiala, Michal- Stellner, František, *Encyklopedie knížecích rodů zemí Koruny české*, Praha 2000.

7. Přílohy

Portrét Alžběty Fürstenberské z Pernštejna

Portrét Vratislava z Pernštejna

Fürstenberg 25. August 1577.

Wolgerubereu furstlicher und gesandter adelicheit
zu und an dem. E. gnaden hien in der welt zu sein gantz
willige und erbotene künfft, was was in halb und gantz
erwunnen zinn, E. gnaden schreiben in dieser leyden he
zu zu dinnwunnen auff die sprachen von Gottes
gottliche künfft, darvon ist dan E. gnaden zu fray
gottliche künfft, nach gottliche künfft und
wollgott mit dinnwunnen künfft zu dinnwunnen
und allmuntig Gott und hien E. gnaden dinnwunnen in allen
sein gottliche künfft und hien, so hat in dinnwunnen
und dinnwunnen, das E. gnaden der Margth. Für: dinnwunnen
sein ist dem gnaden dinnwunnen und, und dinnwunnen
und dinnwunnen künfft und in dinnwunnen künfft
und dinnwunnen, Gott wolle dinnwunnen allein sein. gottliche
künfft und hien in dinnwunnen, künfft und dinnwunnen
und dinnwunnen künfft, das E. gnaden der Margth. Für
seiner künfft und hien, in dem künfft E. gnaden künfft
sein mit dinnwunnen, dinnwunnen der dinnwunnen zu Gott
künfft, das in dem mit dinnwunnen und dinnwunnen
künfft, so dinnwunnen dinnwunnen in dem künfft E. gnaden
und dinnwunnen künfft, mit dinnwunnen künfft und
künfft und, das in dinnwunnen so groß, das dinnwunnen
und dinnwunnen künfft. Mein gnaden dinnwunnen und in
sein Gott lob künfft und dinnwunnen, dinnwunnen künfft

Ukázka rukopisu kopie dopisu Albrechta z Fürstenberka Vratislavu z Pernštejna. Uložené ve fürstenberském knížecím archivu v Donaueschingenu.²⁴⁵

²⁴⁵ Fürstlich Fürstenbergisches Archiv, Donaueschingen, OB19, Vol. XXVI/4. Abschriften von Urkunden aus dem Raudnitzer Archiv.²⁴⁵